

Rolnummers 5459, 5460 en 5461
Arrest nr. 146/2013 van 7 november 2013

A R R E S T

In zake : de beroepen tot gedeeltelijke vernietiging van de wet van 26 november 2011 tot wijziging en aanvulling van het Strafwetboek teneinde het misbruik van de zwakke toestand van personen strafbaar te stellen, en de strafrechtelijke bescherming van kwetsbare personen tegen mishandeling uit te breiden, ingesteld door Raymond Elsen en Jan Jelle Keppler, door Zaki Chairi en Wahiba Yachou en door Karim Geirnaert.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters M. Bossuyt en J. Spreutels, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût en T. Giet, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Bossuyt,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de beroepen en rechtspleging*

a. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 18 juli 2012 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 19 juli 2012, is beroep tot vernietiging ingesteld van de wet van 26 november 2011 tot wijziging en aanvulling van het Strafwetboek teneinde het misbruik van de zwakke toestand van personen strafbaar te stellen, en de strafrechtelijke bescherming van kwetsbare personen tegen mishandeling uit te breiden (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 23 januari 2012) door Raymond Elsen, wonende te 8370 Blankenberge, Jordaenslaan 34, en Jan Jelle Keppler, wonende te 3010 Kessel-Lo, Tiensevest 39;

b. Bij verzoekschriften die aan het Hof zijn toegezonden bij op 17 juli 2012 ter post aangetekende brieven en ter griffie zijn ingekomen op 19 juli 2012, zijn twee beroepen tot vernietiging ingesteld van de artikelen 35, 36 en 43 van voormelde wet van 26 november 2011 respectievelijk door Zaki Chairi en Wahiba Yachou en door Karim Geirnaert, die allen keuze van woonplaats doen te 1050 Brussel, Louizalaan 208.

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 5459, 5460 en 5461 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

Memories zijn ingediend door :

- Philippe Jacques, wonende te 1070 Brussel, Erasmusstraat 31, in de zaak nr. 5459;
- Willy Fautré, wonende te 1040 Brussel, Oudergemlaan 61/16, in de zaak nr. 5459;
- Raymond Elsen, wonende te 8370 Blankenberge, Jordaenslaan 34, in de zaken nrs. 5460 en 5461;
- de vzw « Scientology Kerk van België », met zetel te 2800 Mechelen, Schuttersvest 75, in de zaken nrs. 5459, 5460 en 5461;
- de Ministerraad, in de zaak nr. 5459 en in de zaken nrs. 5460 en 5461.

De verzoekende partijen hebben memories van antwoord ingediend.

De Ministerraad heeft memories van wederantwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 27 juni 2013 :

- zijn verschenen :

. Mr. H. Coveliers, advocaat bij de balie te Antwerpen, voor de verzoekende partijen in de zaak nr. 5459;

. Mr. I. Wouters en Mr. I. Akrouh, advocaten bij de balie te Brussel, voor de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461;

- . Raymond Elsen, in eigen persoon;
 - . Mr. Q. Wauters *loco* Mr. P. Vanderveeren, advocaten bij de balie te Brussel, voor de vzw « Scientology Kerk van België »;
 - . Mr. S. Ronse, advocaat bij de balie te Kortrijk, voor de Ministerraad in de zaak nr. 5459;
 - . Mr. E. de Lophem, tevens *loco* Mr. S. Depré, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad in de zaken nrs. 5460 en 5461;
- hebben de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en T. Giet verslag uitgebracht;
 - zijn de voornoemde partijen gehoord;
 - zijn de zaken in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Zaak nr. 5459

Wat betreft het belang van de verzoekende partijen en de tussenkommende partijen

A.1. De verzoekende partijen, R. Elsen en J.J. Keppler, beroepen zich op hun hoedanigheid als lid van een aantal filosofische verenigingen, om hun belang aan te tonen. Zij menen dat zij, aangezien hun verenigingen voornamelijk zijn aangewezen op giften van hun leden, zouden kunnen worden geacht misbruik te maken van de zwakke toestand van bepaalde schenkers, en zodoende een strafrechtelijke overtreding zouden kunnen begaan. De bestreden wet is, volgens hen, van toepassing op een onbepaald aantal personen, en de aard van de in de wet opgenomen verplichtingen en de daaraan verbonden strafrechtelijke sancties zijn onverenigbaar met de fundamentele rechten en vrijheden.

A.2. W. Fautré, als tussenkommende partij, voert aan dat de bestreden artikelen 36 en 43 van de wet van 26 november 2011 tot wijziging en aanvulling van het Strafwetboek teneinde het misbruik van de zwakke toestand van personen strafbaar te stellen, en de strafrechtelijke bescherming van kwetsbare personen tegen mishandeling uit te breiden, de artikelen 11, 12, 19 en 22 van de Grondwet schenden. P. Jacques, als tussenkommende partij in de zaak nr. 5459, dient een memorie uit eigen naam in en als vertegenwoordiger van de feitelijke vereniging « Universal Peace Federation Belgium », die voorkomt in de synoptische tabel die werd opgemaakt door de Kamer van volksvertegenwoordigers (*Parl. St.*, Kamer, 1996-1997, nr. 313/7 en nr. 313/8) en wordt derhalve beschouwd als een zogenaamde sekte.

A.3. In zijn memorie van wederantwoord stelt de Ministerraad zich vragen over de ontvankelijkheid van de tussenkommsten van P. Jacques en W. Fautré. Overeenkomstig artikel 87, § 2, van de bijzondere wet op het Grondwettelijk Hof dient een tussenkommende partij daadwerkelijk haar beweerd belang aan te tonen. Door louter te verwijzen naar het feit dat zij een belang zouden hebben om in rechte te treden op grond van rechten van de mens die zij niet nader preciseren, en naar het feit dat de bestreden wetsbepalingen zulke rechten zouden schenden, wordt door de tussenkommende partijen hun belang niet aangetoond.

Ook als vertegenwoordiger van de voornoemde feitelijke vereniging beschikt P. Jacques niet over het rechtens vereiste belang. Immers, in beginsel beschikken feitelijke verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid niet over de vereiste bekwaamheid om bij het Hof op treden als procespartij. Evenwel heeft het Hof die bekwaamheid aanvaard wanneer cumulatief aan drie voorwaarden is voldaan: (1) zij treden op in aangelegenheden waarvoor zij wettelijk als afzonderlijke entiteiten worden erkend, (2) zij zijn aldus wettelijk als dusdanig betrokken bij de werking van de overheidsdiensten en (3) de voorwaarden zelf voor hun betrokkenheid bij die werking zijn in het geding. De Ministerraad stelt vast dat aan die voorwaarden niet is voldaan. Het gegeven dat de feitelijke vereniging al dan niet zou zijn opgenomen in de synoptische tabel betekent niet dat de feitelijke vereniging wordt geïsoleerd door de bestreden wet. Daargelaten het feit dat de parlementaire commissie heeft aangegeven dat die tabel geen uitspraak inhoudt over het al dan niet sektarische karakter van de erin vermelde organisaties, viseert de bestreden wet niet alleen sekten maar eenieder die met een bedrieglijk opzet mensen in een zwakke positie misbruikt.

Als laatste punt wijst de Ministerraad erop dat de tussenkomenende partijen geen belang hebben bij het door hen nieuw opgeworpen middel. Het vorderingsrecht dat aan verenigingen wordt toegekend wordt in het inleidende verzoekschrift van de verzoekende partijen als dusdanig niet aangevochten. Derhalve kan dat nieuwe middel niet worden aanvaard.

Ten gronde

A.4. De verzoekende partijen in de zaak nr. 5459 voeren vier middelen aan ter vernietiging van de bestreden wet, te weten een mogelijke schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en een mogelijke schending van de artikelen 12, 19 en 22 van de Grondwet.

A.5.1. Wat het eerste middel betreft, menen de verzoekende partijen dat de bestreden wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, omdat gelovigen die behoren tot een zogenaamde sekte anders worden behandeld dan gelovigen die behoren tot een erkende godsdienst, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat.

Door de vaagheid ervan riskeert de bestreden wet een grote willekeur in te voeren; de wet tracht immers te verbergen dat zij is aangenomen om te vechten tegen de zogenaamde sekten. Hierdoor gaat de bestreden wet ervan uit dat personen die lid zijn van een zogenaamde sekte zich in een toestand van onderwerping bevinden waardoor de stempel « slachtoffer » op die personen zal worden gedrukt, terwijl zij zichzelf niet als slachtoffer beschouwen. Op die manier worden, volgens de verzoekende partijen, de leden van een sekte in werkelijkheid als tweederangsburgers gekwalificeerd. De bestreden wet trekt de beslissingen die deze mensen uit vrije wil hebben genomen in twijfel en pleegt aldus een aanslag op een aantal vrijheden die zowel door de Grondwet als door het Europees Verdrag voor de rechten van de mens worden gewaarborgd.

A.5.2. Wat het tweede middel betreft, voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden wet artikel 12 van de Grondwet schendt, omdat de ruime en vage formulering van artikel 442^{quater} van het Strafwetboek het legaliteitsprincipe schendt. De formulering « fysieke of psychische zwakheid van het slachtoffer die het oordeelsvermogen ernstig verstoort » overstijgt de oorspronkelijke doelgroepen van ouderen en van slachtoffers van misbruik door sekten, maar het is, volgens de verzoekende partijen, niet duidelijk wie nu precies tot de beschermde categorie behoort. De wetgever beperkt zich tot zwaktes die een verstoord oordeelsvermogen tot gevolg hebben en beoogt hiermee personen met een verminderde wilsvrijheid, maar vergeet daarbij dat de wilsvrijheid uit twee componenten bestaat, namelijk een oordeelsvermogen en een controlevermogen. Hiermee begaat de wetgever aldus een onzorgvuldigheid die evenwel in tegenspraak is met artikel 5 van de wet van 21 april 2007 betreffende de internering van personen met een geestesstoornis, waar hij wel de tweedelige wilsvrijheid erkende.

Daarnaast wordt, volgens de verzoekende partijen, geen antwoord gegeven op de vraag wanneer een zwakte ernstig genoeg is om een bijzondere bescherming door het Strafwetboek te genieten, vooral rekening houdend met het feit dat het zogenaamde slachtoffer zichzelf niet als slachtoffer beschouwt. Bovendien vereist het subjectieve bestanddeel van een misdrijf dat de dader kennis heeft van de zwakheid van zijn slachtoffer; wat een duidelijke zwakheid is, blijkt ook niet uit de bestreden wet.

A.5.3. Het derde middel is afgeleid uit een schending van artikel 19 van de Grondwet. De bestreden wet gaat, volgens de verzoekende partijen, ervan uit dat personen die lid zijn van een zogenaamde sekte zich in een staat van onderwerping bevinden en dat de sekteleiders de leden misbruiken. De overheid wenst aldus op te

treden als gewetenspolitie en het gedrag van haar burgers te reguleren. Nochtans mag de overheid zich niet inlaten met de persoonlijke levensbeschouwelijke keuze van de burgers; zij moet zich onthouden van ongeoorloofde arbitraire inmenging.

Daarenboven heeft de bestreden wet een afschrikkend effect omdat slachtoffers verschillende verenigingen ten onrechte zullen vervolgen, terwijl het oprichten van zogenaamde religieuze sekten op zich niet strafbaar is.

A.5.4. In het vierde middel voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden wet geen rekening houdt met het recht van de burgers om hun eigen vermogen te beheren (artikel 22 van de Grondwet). Zelfs wanneer ze zogenaamd zwak zijn, hebben ze recht op zelfbeschikking, waarbij het mogelijke slachtoffer het recht heeft te beschikken over zijn eigen vermogen. De bestreden wet opent de deur voor verregaande overheidsinmenging op gebieden waar de maatschappelijke bemoeienis teruggedrongen was ten voordele van de keuzes van het individu.

A.6.1. Allereerst benadrukt de Ministerraad dat het onderwerp van het vernietigingsberoep dient te worden beperkt. Niettegenstaande de verzoekende partijen de volledige wet van 26 november 2011 aanvechten, moet uit de in het verzoekschrift opgenomen middelen worden afgeleid dat het beroep zich beperkt tot de artikelen 36 en 43 van de voormelde wet van 26 november 2011. In geen geval kan worden aanvaard dat het verzoekschrift eveneens betrekking zou hebben op de verzwarende van de straffen voor misdrijven die reeds zijn vastgelegd in het Strafwetboek en in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

A.6.2. Wat het eerste middel betreft, is de Ministerraad van oordeel dat er geen schending is van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Volledig ten onrechte gaan de verzoekende partijen in de zaak nr. 5459 ervan uit dat de personen die lid zijn van een zogenaamde sekte ten opzichte van de gelovigen van een erkende godsdienst een andere categorie van personen in de zin van artikel 442*quater* van het Strafwetboek zouden uitmaken. In artikel 442*quater* van het Strafwetboek wordt evenwel geen onderscheid gemaakt tussen de leden van een zogenaamde sekte en de leden van een erkende godsdienst. Er wordt immers duidelijk bepaald dat de incriminatie door artikel 442*quater* van het Strafwetboek geldt ten aanzien van eenieder die misbruik maakt van een zwakke persoon, zonder onderscheid tussen verschillende overtuigingen. Derhalve is het al dan niet lid zijn van een sekte of het al dan niet behoren tot een groep die een erkende godsdienst beleeft, geenszins een bepalend criterium om het door de wet ingevoerde misdrijf te plegen. Volgens de Ministerraad lijken de verzoekende partijen in hun eerste middel een criterium aan de wet te willen toevoegen.

Tevens kan het door de verzoekende partijen opgeworpen verschil in behandeling niet worden teruggevonden in artikel 442*quater*, § 2, 4°, van het Strafwetboek. Artikel 442*quater*, § 2, 4°, van het Strafwetboek voorziet enkel in een verzwarende omstandigheid indien er sprake is van een misbruik dat « een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft ». De Ministerraad meent dat het in redelijkheid te verantwoorden is om in een verzwarende omstandigheid te voorzien wanneer iemand deelneemt aan een vereniging die het bedrieglijk misbruiken als bedrijvigheid heeft. Dergelijke vormen van participaties aan verenigingen met een dergelijk laakbaar doel kunnen, vanuit de Grondwet, zeker zwaarder worden bestraft, gelet op het meer georganiseerd karakter ervan en de hogere potentiële schade die ze kunnen berokkenen aan personen. Of een dergelijke vereniging nu als zogenaamde sekte, dan wel als iets anders kan worden gecatalogeerd, is volkomen irrelevant. De wetgever heeft immers heel bewust gekozen voor het neutrale begrip « vereniging ».

Wat artikel 43 betreft, voert de Ministerraad aan dat het niet kennelijk onevenredig is en enkel een vorderingsrecht toekent aan instellingen van openbaar nut en verenigingen om in voorkomend geval in rechte te kunnen optreden in vorderingen waartoe onder meer artikel 442*quater* van het Strafwetboek aanleiding zou kunnen geven.

A.6.3. Wat het tweede middel betreft, wijst de Ministerraad erop dat het wettigheidsbeginsel in strafzaken niet verbiedt dat de wet aan de rechter een beoordelingsbevoegdheid toekent. Er dient, overeenkomstig de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, rekening te worden gehouden met het algemene karakter van de wetten, de uiteenlopende situaties waarop zij van toepassing zijn en de evolutie van de gedragingen die zij bestraffen. Een zekere discretionaire bevoegdheid vormt derhalve geen automatische schending van artikel 12 van de Grondwet. Volgens de Ministerraad is aan het vereiste dat een misdrijf duidelijk moet worden omschreven in de wet voldaan wanneer de rechtzoekende, op basis van de bewoordingen van de relevante bepaling en, indien nodig, met behulp van de interpretatie daarvan door de rechtscolleges, kan weten welke handelingen en welke verzuimen zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid zullen meebrengen.

De Ministerraad meent dat de verzoekende partijen niet dienstig kunnen verwijzen naar het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State omdat het wetsvoorstel aan dat advies werd aangepast waardoor er in de parlementaire voorbereiding een nieuwe en meer duidelijke omschrijving is gegeven van « misbruik van zwakte » en er een debat is terug te vinden over de onderscheiden bestanddelen van het misdrijf. Uit die parlementaire voorbereiding blijkt ook dat duidelijk werd geopteerd om niet te voorzien in enge definities aangaande de zwakte van personen, maar om de invulling van het aspect zwakte aan de beoordeling van de rechters te laten.

Volgens de Ministerraad laat artikel 442^{quater} van het Strafwetboek toe de strafbaarstelling als voorzienbaar te beschouwen. Uit het voormelde artikel blijkt op afdoende wijze dat eenieder die op enigerlei wijze in een staat verkeert waarbij zijn oordeelsvermogen ernstig verstoord is door een fysieke of psychische zwakte, onder de bescherming ervan valt. Bovendien blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat de wetgever een erg ruime betekenis heeft willen geven aan het begrip « kwetsbare toestand »; de toestand van zwakte kan zowel psychisch als fysiek zijn. Het is daarbij de bedoeling aan de magistraten een zo groot mogelijke bewegingsvrijheid te geven om een reële zwakte van het slachtoffer in te schatten. Die zwakte kan permanent, tijdelijk, voorbijgaand of blijvend zijn; bovendien kunnen de magistraten steeds de hulp inroepen van deskundigen wanneer zij dienen te beslissen of het slachtoffer zich in een al dan niet verzwakte positie bevindt. Derhalve is de omschrijving van de te beschermen categorieën van personen niet lichtzinnig gebeurd en kan zij niet los worden gezien van, enerzijds, het vereiste bijzondere opzet van de daders of de mededaders en, anderzijds, de beoogde doelstelling die erin bestaat mensen te beschermen tegen derden die hen ertoe willen brengen een handeling te verrichten of niet te verrichten waardoor hun fysieke of geestelijke integriteit dan wel hun vermogen ernstig wordt aangetast.

Wat betreft de aanwezigheid van een bijzonder opzet van de dader, merkt de Ministerraad op dat de beoogde dader dient te weten dat zijn handeling misbruik uitmaakt en dat zijn slachtoffer zich in een zwakke toestand bevindt. Zijn die bestanddelen verenigd bij de dader en leidt dat bedrieglijk misbruik tot een situatie waarbij het slachtoffer dat in een zwakke toestand verkeert in zijn fysieke of geestelijke integriteit of zijn vermogen ernstig wordt aangetast, dan is de dader strafbaar.

A.6.4. Wat het derde middel betreft, voert de Ministerraad aan dat de loutere vaststelling dat de bestreden wet een zekere inmenging kan impliceren in de door artikel 19 van de Grondwet gewaarborgde uitoefening van het grondrecht, niet inhoudt dat die bepaling ook zou zijn geschonden. Immers, er dient door de verzoekende partijen te worden aangetoond dat die inmenging ook een effectieve schending met zich meebrengt.

Allereerst wordt opgemerkt dat de bestreden bepalingen een voldoende toegankelijke en precieze regeling bij materiële wet uitmaken. Daarnaast kan, volgens de Ministerraad, niet worden ontkend dat de artikelen 36 en 43 van de bestreden wet een rechtmatig doel nastreven : de wet wil voorkomen dat mensen die onderhevig zijn aan een fysieke of geestelijke zwakte die hun oordeelsvermogen ernstig verstoort, het slachtoffer zijn van daden van derden die via een bijzonder opzet erop gericht zijn hen ertoe te brengen een handeling te verrichten waarbij hun fysieke of geestelijke integriteit dan wel hun vermogen ernstig wordt aangetast. De wet beoogt aldus de bescherming van mensen met een dermate zwakke lichamelijke of psychische toestand dat hun oordeelsvermogen ernstig wordt verstoord. Volgens de Ministerraad wordt door de bestreden wet op geen enkele wijze de band met het al dan niet behoren tot een bepaalde religieuze vereniging gelegd. De wet behandelt alle verenigingen op dezelfde wijze. Allen die, middels een bijzonder opzet, misbruik maken van de zwakte van een persoon die zijn oordeelsvermogen ernstig verstoort, en dit door hem ertoe te brengen handelingen te verrichten waarbij zijn integriteit dan wel vermogen ernstig wordt aangetast, worden zonder uitzondering geïsoleerd.

Bovendien meent de Ministerraad dat het behoren tot een religieuze of spirituele vereniging in geen geval wordt bemoeilijkt door de bestreden wetsbepalingen.

A.6.5. Aangaande het vierde en laatste middel merkt de Ministerraad op dat de rechten die bij artikel 22 van de Grondwet worden gewaarborgd, geenszins absoluut zijn. Bovendien houden de verzoekende partijen in geen geval rekening met het legitieme doel van de bestreden wetsbepalingen en met de vereiste van bijzonder opzet. Het zonder meer aanvaarden van een schenking door een vereniging kan bezwaarlijk als een daad van bedrieglijk misbruik worden beschouwd; daarvoor dienen veel meer elementen aanwezig te zijn.

Derhalve maken, volgens de Ministerraad, de bestreden bepalingen geen schending uit van het recht op privéleven. De bestreden wetsbepalingen houden geen verbod of beperking in van het recht van de erin beoogde personen om over hun eigen vermogen te beschikken.

A.7. W. Fautré en P. Jacques voeren aan dat de bestreden artikelen 36 en 43 van de wet van 26 november 2011 de artikelen 11, 12, 19 en 22 van de Grondwet schenden.

De bestreden wet is, volgens hen, het resultaat van een compromis waarbij niet alleen de sekten worden gevisieerd, maar ook het misbruik van zwakke personen, zoals daar zijn de bejaarden, de gehandicapten en de minderjarigen. Het is vanzelfsprekend dat de bescherming van de zwakke personen lovenswaardig is, maar dit kan niet gebeuren met minachting van de fundamentele rechten van het individu. De bestreden wet gaat evenwel uit van het principe dat de leden van de zogenaamde sekten zich in een staat van onderwerping bevinden en dus gekwalificeerd dienen te worden als slachtoffers. Zij worden derhalve als tweederangsburgers aangemerkt, zich bevindend in een staat van zwakte, zonder de mogelijkheid om nog evenwichtige beslissingen te nemen. De bestreden wet definieert niet welke vormen van manipulatie als strafbare handelingen kunnen worden beschouwd en houdt geen rekening met de omstandigheid dat de wilsvrijheid uit twee componenten bestaat, namelijk het oordeelsvermogen en het controlevermogen.

Aangaande de mogelijke schending van de artikelen 11 en 12 van de Grondwet, merken de tussenkomenende partijen op dat de bestreden wet van het principe uitgaat dat de leden van een sekte zich in een staat van onderwerping bevinden en derhalve noodzakelijkerwijze worden misbruikt. Evenwel mag de overheid zich niet mengen in de persoonlijke filosofische keuzes van haar burgers.

Aangaande de mogelijke schending van artikel 19 van de Grondwet, voeren de tussenkomenende partijen aan dat de bestreden wet ingrijpt in het recht van de burgers om over hun eigen vermogen te beschikken. Zelfs indien de burgers zwak zouden zijn, hebben zij nog steeds een eigen wil en een eigen beschikkingsrecht.

Aangaande de mogelijke schending van artikel 22 van de Grondwet, merken de tussenkomenende partijen op dat door een vorderingsrecht toe te kennen aan verenigingen, de bestreden wet de deur opent voor de zogenaamde « *class actions* », zonder dat een wet daarvan de zeer belangrijke aspecten regelt.

A.8. R. Elsen dient bij het Hof een kopie in van een publicatie van G. Marlier en K. Hanouille, « Lof der zwakheid : zijn kwetsbare personen beter af met de nieuwe strafwetten ? », *Recht in beweging*, 18de VRG-Alumnidag, 2011, Maklu, Antwerpen, 2012. Daarbij merkt hij, uit persoonlijke naam, op dat de begrippen gehanteerd in de bestreden wet te vaag zijn, wat strijdig is met het wettigheidsbeginsel, dat het niet wenselijk is nieuwe bepalingen in te voeren in het strafrecht aangezien er reeds voldoende bestaan in het Strafwetboek en dat de bestreden wet het principe miskent dat het strafrecht enkel als ultieme remedie mag dienen.

A.9.1. In antwoord op de memorie van de Ministerraad, tonen de verzoekende partijen aan dat uit het verslag van de Commissie voor de Justitie (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 4) kan worden afgeleid dat de bestreden wet zeer duidelijk de zogenaamde sekten viseert. Wanneer men de bestreden wetsbepalingen samen leest met de parlementaire voorbereiding, kan men, volgens de verzoekende partijen, enkel vaststellen dat de bestreden wet gericht is tegen de zogenaamde sektarische bewegingen en niet tegen de zogenaamde erkende godsdiensten. *De facto* zal de bestreden wet enkel leiden tot een vervolging van gelovigen die behoren tot een zogenaamde sekte en derhalve dus een verschil in behandeling tot gevolg hebben tussen gelovigen die behoren tot de zogenaamde sekten en gelovigen die behoren tot de zogenaamde erkende godsdiensten. Voor dat onderscheid bestaat evenwel geen objectieve en redelijke verantwoording.

A.9.2. Wat het tweede middel betreft, benadrukken de verzoekende partijen dat de wetgever aan de magistraten een zo groot mogelijke bewegingsvrijheid heeft willen geven om de reële zwakte van het slachtoffer in te schatten. Evenwel zal die grote bewegingsvrijheid van de magistraten aanleiding geven tot willekeur, omdat magistraten niet afdoende zijn opgeleid om een adequaat oordeel te vellen over de psychische en fysieke toestand van een persoon. De magistraten kunnen zich inderdaad laten bijstaan door een deskundige, maar dit wordt door de wet niet verplicht gesteld. Bovendien kan te dezen worden verwezen naar artikel 488*bis*, b), van het Burgerlijk Wetboek, waar de wetgever wel heeft begrepen dat de beoordeling over iemands psychische of fysieke zwakte niet alleen aan de magistraten kan worden overgelaten. Maar, in tegenstelling tot artikel 488*bis*, b), van het Burgerlijk Wetboek, wordt in artikel 442*quater* van het Strafwetboek een strafbaarstelling ingevoerd.

A.9.3. Aangaande het derde middel, herhalen de verzoekende partijen dat uit de parlementaire voorbereiding heel duidelijk blijkt dat de wet gericht is tegen de zogenaamde sekten en door bepaalde religieuze groeperingen te viseren in een strafwet wordt de vrijheid van religie wel degelijk geschonden.

A.9.4. Aangaande het vierde middel benadrukken de verzoekende partijen dat artikel 22 van de Grondwet aan de bevoegde regelgever uitdrukkelijk de opdracht geeft om positieve maatregelen te nemen om de bescherming van het bij die bepaling gewaarborgde grondrecht te verzekeren. In de bestreden wet wordt evenwel helemaal geen rekening gehouden met die opdracht, terwijl de wetgever de verplichting heeft de mogelijkheid van de burger om een deel van zijn vermogen weg te schenken te beschermen. De bestreden wet, daarentegen, onderwerpt iemands recht om een deel van zijn vermogen weg te schenken, aan een inmenging van overheidswege die evenwel niet aan vaste criteria kan worden getoetst, zodat de schenker niet kan bepalen wanneer en onder welke omstandigheden zijn recht op zelfbeschikking zal worden beperkt.

A.10.1. Aangaande het eerste middel merkt de Ministerraad in zijn memorie van wederantwoord op dat de verzoekende en de tussenkomende partijen geen rekening houden met de wetgevende evolutie van de bestreden wet. Het valt niet te betwisten dat de bestreden bepalingen hun oorsprong hebben gevonden in het parlementair onderzoek naar de sekten, maar het blijkt overduidelijk uit het geheel van de parlementaire voorbereiding en de evolutie van het wetgevingsdossier dat het wetsvoorstel niet alleen betrekking heeft op de slachtoffers van de sekten, maar ook, meer in het algemeen, op alle mensen die kwetsbaar zijn. De strafbaarstelling is van toepassing op allen die, al dan niet optredend in het kader van een vereniging, middels een bijzonder opzet, misbruik maken van de zwakheid van een persoon die zijn oordeelsvermogen ernstig verstoort, en dit door hem ertoe te brengen handelingen te stellen waarbij zijn integriteit dan wel vermogen ernstig wordt aangetast; van een verenging tot religieuze verenigingen is in de bestreden wet geen sprake.

De tussenkomende partijen tonen evenmin aan dat het vorderingsrecht van de verenigingen strijdig zou zijn met artikel 11 van de Grondwet.

A.10.2. Wat het tweede middel betreft, benadrukt de Ministerraad dat in geen geval kan worden verwezen naar artikel 488*bis*, b), van het Burgerlijk Wetboek, omdat de onbekwaamverklaring veel verdergaande gevolgen heeft voor de betrokken personen. In beginsel kan een persoon die onbekwaam is verklaard, zijn goederen niet zelf meer beheren. De wetgever heeft te dezen evenwel ervoor gekozen naast de onbekwamen tevens de minderjarigen en de kwetsbare personen te viseren. Ter zake kan eveneens worden verwezen naar de erg ruime betekenis van het begrip « kwetsbare toestand », zoals die blijkt uit de parlementaire voorbereiding. Met verwijzing naar het arrest nr. 125/2005 meent de Ministerraad dat het wettigheidsbeginsel in strafzaken niet werd geschonden door de bestreden wetsbepalingen.

A.10.3. Tot slot stelt de Ministerraad vast dat de bestreden wetsbepalingen in geen geval aan de erin beoogde personen verbieden dat zij over hun eigen vermogen beschikken, noch hun beschikkingsrecht beperken.

Zaken nrs. 5460 en 5461

Wat betreft het belang van de verzoekende partijen en de tussenkomende partij

A.11. In de zaak nr. 5460 werd het verzoekschrift ingediend door Z. Chairi en W. Yachou.

Ter verantwoording van zijn belang, voert Z. Chairi aan dat hij een jonge Belg is met Marokkaanse roots en definieert hij zichzelf als een islamitische Belg die zeer gehecht is aan zijn Brusselse identiteit. Hij is momenteel werkzaam als fondsenwerver bij een humanitaire niet-gouvernementele organisatie van islamitische strekking, waarvoor hij financiële middelen in de vorm van giften inzamelt. Het is zijn taak zijn schenkers ertoe aan te zetten gulle giften te (blijven) doen, waarbij hij gebruik maakt van diverse marketingtechnieken en van een discours van godsdienstige aard. Derhalve kan hij onder de toepassing van de wet vallen, met name in zoverre hij gebruik maakt van specifieke technieken die ertoe strekken het vermogen te raken van bepaalde personen. Naaste familieleden of vrienden zouden evenwel kunnen oordelen dat die gulle giften ongerechtvaardigd zijn.

Ter verantwoording van haar belang, voert W. Yachou aan dat zij op economisch vlak een pionier is inzake etnische marketing; etnische marketing is voornamelijk gebaseerd op een identiteitsproces en heeft vooral betrekking op sterk identiteitsbeladen producten, zoals voeding, kleding, enz. Zij is gehuwd met Z. Chairi en werkt als vrijwilligster in dezelfde humanitaire niet-gouvernementele organisatie als die welke haar echtgenoot tewerkstelt. In dat verband neemt ook zij deel aan de fondsenwerving, waarvoor zij campagnes organiseert

waarbij een beroep wordt gedaan op de technieken, afkomstig uit de etnische marketing. Derhalve kunnen tegen haar dezelfde verwijten worden geformuleerd als tegen haar echtgenoot. Daarnaast is zij tevens verantwoordelijk voor een groep van islamitische scouts; de godsdienstige organisatie en het overdragen van een aantal voorschriften aan jonge kinderen kunnen in de ogen van bepaalde personen een betwistbare aanpak vormen die als uitbuiting en misbruik van de zwakke toestand van de minderjarige zou kunnen worden beschouwd.

A.12. In de zaak nr. 5461 werd een verzoekschrift ingediend door K. Geirnaert. Ter verantwoording van zijn belang wordt aangevoerd dat hij, in het kader van zijn activiteiten buiten de beroepssfeer, door consulaire autoriteiten is belast met het ontvangen van kandidaten voor bekering tot de islam. Zijn taak bestaat erin de persoon die zich wenst te bekeren, te horen en na te gaan of de wens om te huwen en de wens om zich daarvoor tot de islam te bekeren oprecht zijn, en die bekering al dan niet te aanvaarden op basis van de door hem vastgestelde oprechtheid. Evenwel begrijpen sommige familieleden of naaste vrienden van de kandidaten voor bekering niet altijd een dergelijke ommekeer die zij niet in overeenstemming achten met de gegeven opvoeding en/of met het beeld dat zij van die persoon hebben. De kandidaten voor bekering komen immers per definitie niet uit een islamitische cultuur. Zo werd de bekering van een mindervalide persoon door zijn ouders niet aanvaard en wordt hij door de ouders ervan beschuldigd hun zoon te hebben beïnvloed en geprofiteerd te hebben van zijn handicap. Met andere woorden, het feit van de bekering van die mindervalide persoon die in een zwakke positie zou kunnen worden geacht, is in de ogen van die ouders een misbruik. Het bestaan van een wet die eventuele beweringen van misbruik zou steunen, zelfs indien die uiteindelijk ongegrond blijken te zijn, is echter van dien aard dat het op de verzoekende partij een aanzienlijke last doet wegen, met name het feit dat hij zich voor de autoriteiten zou moeten verantwoorden, met alle gevolgen daarvan op het vlak van energie, tijd, geld en reputatie.

A.13. In de zaken nrs. 5459, 5460 en 5461 komt de vzw « Scientology Kerk van België » tussen. Ter verantwoording van haar belang voert zij aan dat duidelijk uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet blijkt dat zij betrekking heeft op sekten en omdat de vzw « Scientology Kerk van België » als sekte werd aangemerkt door de parlementaire onderzoekscommissie van 1997, heeft zij voldoende belang om de in het geding zijnde wet aan te vechten.

A.14.1. De Ministerraad merkt op dat de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 geen belang hebben bij het door hen ingediende beroep tot vernietiging. De verzoekende partijen dienen, overeenkomstig artikel 142 van de Grondwet, te beschikken over een persoonlijk belang. Van het vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt; bijgevolg is de *actio popularis* niet toelaatbaar. Zij dienen aan te tonen hoe zij rechtstreeks en ongunstig in hun situatie zouden kunnen worden geraakt door de bestreden bepalingen van de wet.

Noch de morele afkeuring van een wet, noch de gevoelens die zij bij de verzoekende partijen oproept - en waarvan de ernst geenszins kan worden betwist - noch het belang dat erin bestaat dat de wettigheid in alle aangelegenheden in acht wordt genomen, is een voldoende belang in de zin van artikel 142, derde lid, van de Grondwet en artikel 2, 2°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989. Weliswaar hebben bepaalde burgers zich meer dan anderen, meer bepaald door hun activiteiten en publicaties, ingezet voor de verdediging van bepaalde waarden. Maar terwijl een vereniging zich, door middel van haar maatschappelijk doel, kan vereenzelvigen met een zodanig doel, verschillen de verzoekende natuurlijke personen in dat opzicht slechts van elkaar door de mate van inzet voor een welbepaalde zaak. Het van geval tot geval verifiëren van de mate van inzet voor een dergelijke zaak is evenwel een ongeschikt middel om de *actio popularis* te voorkomen.

Wat de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 betreft, meent de Ministerraad dat zij nalaten aan te tonen hoe zij rechtstreeks en ongunstig zouden kunnen worden geraakt door de bestreden bepalingen. Bij hun uiteenzetting vergeten zij dat er pas sprake kan zijn van een misdrijf in de zin van het nieuwe artikel 442^{quater} van het Strafwetboek wanneer zijzelf bedrieglijk misbruik zouden hebben gemaakt van de fysieke of psychische zwakte van iemand. De omstandigheid dat zij (zaak nr. 5460) als fondsenwerver werkzaam zijn bij een ngo of scoutsbegeleider van een groep islamjongeren zijn, dan wel (zaak nr. 5461) nagaan of iemand oprecht is in zijn wens zich tot de islam te bekeren, is niet van dien aard dat dit als misdrijf zou kunnen worden gekwalificeerd. Er moet immers sprake zijn van een bedrieglijk misbruik.

A.14.2. De Ministerraad meent tevens dat de tussenkomst van de vzw « Scientology Kerk van België » in de zaken nrs. 5460 en 5461 onontvankelijk is, om vier redenen. Allereerst omdat de vzw niet aantoont dat zij voldaan heeft aan de vereiste publicatievoorwaarden van neerlegging van haar statuten bij de rechtbank van koophandel en van publicatie van haar statuten in het *Belgisch Staatsblad* (wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen).

Vervolgens omdat de vzw niet voldoet aan de voorwaarden van artikel 7, derde lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op grond waarvan de tussenkomende partij het bewijs dient te leveren van de beslissing van de raad van bestuur om in rechte op treden. Ten derde, omdat de vzw niet aantoonbaar dat zij over het rechtens vereiste belang beschikt om op te treden. De opmerking dat de bestreden wet, overeenkomstig de parlementaire voorbereiding, enkel van toepassing zou zijn op de sekten, en dat zij, als sekte is opgenomen in de lijst die door de parlementaire onderzoekscommissie is gepubliceerd, is niet voldoende om het rechtens vereiste belang aan te tonen. In laatste instantie, omdat de vzw heeft nagelaten een inventaris van de tot staving aangevoerde stukken bij haar memorie van tussenkomst te voegen.

A.15. In hun memorie van antwoord verwijzen de verzoekende partijen naar het arrest nr. 145/2012, waarin het Hof heeft gesteld dat een wet die in een vrijheidsberovende straf voorziet, een dermate essentieel aspect van de vrijheid van de burger raakt, dat zij niet slechts die personen aanbelangt die het voorwerp uitmaken of hebben uitgemaakt van een strafrechtelijke procedure. Het is dan ook niet nodig de door de verzoekers aangevoerde elementen betreffende hun bijzondere persoonlijke toestand te onderzoeken. Die verwijzing is volgens de verzoekende partijen voldoende om hun belang te verantwoorden.

Ten gronde

A.16. In de verzoekschriften nrs. 5460 en 5461 worden door de verzoekende partijen negen middelen opgeworpen.

A.17.1.1. In het eerste middel voeren de verzoekende partijen aan dat de artikelen 36 en 43 van de wet van 26 november 2011 het legaliteitsbeginsel in strafzaken schenden, zoals dat blijkt uit artikel 12, tweede lid, van de Grondwet en uit de artikelen 6 en 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Immers, de vereiste van voorspelbaarheid in een rechtsstaat vormt een fundamentele bescherming tegen willekeur. De rechter moet de wet toepassen en ze niet interpreteren. De bestreden artikelen maken echter gebruik van begrippen die weliswaar meestal wel bekend zijn, maar die als verzwarende omstandigheid in het strafrecht zijn opgenomen.

A.17.1.2. Wat het bestreden artikel 36 betreft, merken de verzoekende partijen op dat het de verzwarende omstandigheden zijn die een misdrijf zijn geworden, waardoor het bijzonder moeilijk is de inhoud ervan te vatten. Het betreft de volgende begrippen: (1) « zwakheid », (2) « bedrieglijk misbruik », (3) « het oordeelsvermogen » en de « verstoring » daarvan, (4) de aantastingen van de « fysieke of geestelijke integriteit dan wel het vermogen », (5) « toestand van fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk » en (6) de deelneming aan de bedrijvigheden van een vereniging.

Aangaande het begrip « zwakheid » baseert de wet zich op het begrip « fysieke of psychische zwakheid ». Aangezien we, volgens de verzoekende partijen, ons allemaal op bepaalde momenten en/of in bepaalde omstandigheden in een « toestand van zwakheid » bevinden, is het voor iedereen bijzonder moeilijk de situaties te onderscheiden die worden bedoeld in artikel 36 en welke situaties niet. In de parlementaire voorbereiding wordt die vaagheid bevestigd aangezien bewust aan de rechters en de deskundigen een zeer ruime beoordelingsmarge werd gelaten om *a posteriori* over die toestand te oordelen. De mening afwachten van de rechters en/of de deskundigen om achteraf te weten of er een misdrijf is geweest, is overduidelijk in strijd met de vereisten van de voorspelbaarheid en toegankelijkheid, zoals bepaald in artikel 12, tweede lid, van de Grondwet en artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

De bestreden wet voegt eraan toe dat die « zwakheid » van dien aard moet zijn dat ze « het oordeelsvermogen verstoort ». Die precisering zorgt, volgens de verzoekende partijen, in werkelijkheid nog voor meer verwarring. De wet definieert immers niet wat het « oordeelsvermogen » is, noch wanneer het « ernstig wordt verstoort ». Wanneer is het « oordeelsvermogen » eenvoudig « verstoort »? Wie kan daarover oordelen? Wat zijn de criteria?

Wat betreft het « bedrieglijk misbruik », is vereist dat met volle kennis van zaken wordt gehandeld en « bedrieglijk » misbruik wordt gemaakt van die « toestand van zwakheid ». Evenwel wordt opnieuw geen verdere precisering gegeven, aangezien die « zwakheid » inherent is aan heel wat menselijke gedragingen. Er bestaan heel wat situaties waarbij de invloed van de ene op de andere volkomen normaal is, aangezien het een onvermijdelijk element is van de menselijke relaties. Het meest duidelijke voorbeeld is het huwelijk. Volgens de verzoekende partijen beoogt de wet de veranderingen van godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuigingen ten gunste van bepaalde godsdienstige en/of levensbeschouwelijke overtuigingen, zonder echter te verduidelijken welke en waarom. De kwestie wordt nog complexer doordat de wet niet bepaalt dat de

« misbruiker » een voordeel moet halen uit de situatie om strafbaar te zijn. Bovendien schijnt het akkoord van het « slachtoffer » niet in overweging te zijn genomen in de wet. Met andere woorden, het « slachtoffer » zou slachtoffer kunnen zijn ondanks zichzelf.

Aangaande de aantastingen van de « fysieke of geestelijke integriteit dan wel het vermogen » merken de verzoekende partijen op dat niet duidelijk is wat onder de aantasting van de « fysieke integriteit » wordt verstaan. Wordt hiermee een verandering van etenswijze, lichaams oefeningen, de praktijk van het vasten, het aanwenden van andere vormen van verzorging bedoeld? Aangezien die aantastingen bovendien zouden kunnen gebeuren zonder medeweten van, en zelfs met instemming van de persoon die men wil beschermen, zou zulks een soort controle van het geloof tot gevolg kunnen hebben. Daarnaast definieert de wet ook niet wat onder « geestelijke integriteit » moet worden verstaan. Wie oordeelt over de « integriteit »? Dient er een onderscheid te worden gemaakt met de gekende gevallen van geestesziekte? De parlementaire voorbereiding maakt het, volgens de verzoekende partijen, duidelijk dat ook het veranderen van geloof of religie zou kunnen worden beschouwd als een bewijs van een « ernstige aantasting » van die « geestelijke integriteit ». Wat betreft de aantasting van het « vermogen » merken de verzoekende partijen op dat de wet niet vereist dat de aantasting dient te gebeuren ten gunste van de dader van het misdrijf. Elke verandering van levensbeschouwelijke of godsdienstige overtuiging kan leiden tot een wijziging van de manier waarop men zijn geld uitgeeft, wat bepaalde erfgenamen zou kunnen storen. De vrijheid om zijn inkomen en zijn vermogen te beheren op de wijze die men gepast acht, is een fundamenteel recht dat is verbonden aan de individuele vrijheid. Te dezen is het moeilijk en zelfs onmogelijk een dergelijke aantasting vast te stellen, want om daarvan het bestaan te bewijzen dient een voorafgaand standpunt te worden ingenomen, namelijk een waardeoordeel over het gebruik dat een persoon van zijn geld en/of vermogen maakt, wat niet bestaanbaar is de idee van vrijheid.

Met betrekking tot de « toestand van fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk » voeren de verzoekende partijen aan dat artikel 36 van de bestreden wet de bedoeling heeft de « misbruiken van zwakheid » te veranderen in de « geestelijke manipulatie ». Hoe kan een onderscheid worden gemaakt tussen, enerzijds, technieken van beïnvloeding van gedragingen die deel uitmaken van het gewone leven en de grondslag van de consumptiemaatschappij vormen, en, anderzijds, technieken die onaanvaardbaar worden geacht, en dit zonder in willekeur te vervallen? Artikel 36 is kennelijk gebaseerd op de vaststaande overtuiging dat sommige personen of sommige groepen gebruik maken van technieken van « onderwerping », of nog, « technieken om het oordeelsvermogen te verstoren ». Die technieken worden niet in de wet uitgelegd. Bij nazicht van de parlementaire voorbereiding zou het gaan om een verzwarende omstandigheid en dan zouden bijgevolg niet alleen het « misbruik » en de « zwakheid » van het « slachtoffer » moeten worden aangetoond maar tevens dat er bovendien gebruik werd gemaakt van de technieken van « fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk ».

Aangaande de deelneming aan de bedrijvigheden van een vereniging voeren de verzoekende partijen aan dat dit een merkwaardige formulering betreft, want een « misbruik » zou in principe een methode moeten zijn die wordt gebruikt door de vermeende « dader ». Hier wordt echter een handeling van het « slachtoffer » bedoeld, namelijk het deelnemen aan de bedrijvigheden van een « vereniging ». Het ware logischer geweest te vermelden dat de deelneming aan de bedrijvigheden van een vereniging de « handeling » is die de « integriteit aantast ». Naar analogie zou dit overigens kunnen bevestigen dat voor de wetgever de verandering van overtuiging wel degelijk het misbruik zou zijn. Voormeld artikel is opnieuw gebaseerd op de veronderstelling dat een persoon die activiteiten heeft binnen een vereniging die « sektarisch » wordt geacht, van nature « in zijn integriteit wordt aangetast », namelijk zijn geestelijke integriteit, waarvan het bewijs wordt aangetoond door het feit zelf van die deelneming.

A.17.1.3. Wat de « sektarische praktijken » betreft, in artikel 43 van de bestreden wet, menen de verzoekende partijen dat er tot op heden geen definitie bestaat van het bovenvermelde begrip. De niet-erkende godsdiensten schijnen *de facto* grotendeels beschouwd te zijn geweest als « sekten », maar voor de parlementaire onderzoekscommissie is de « sekte » op zich respectabel en is ze zonder meer een normale toepassing van de godsdienstvrijheid en de vrijheid van vereniging. Aldus vormen de « sekten » of « nieuwe religieuze bewegingen » op zich geen gevaar en zijn ze *a priori* niet schadelijk. Thans dient, volgens de verzoekende partijen, te worden geconcludeerd dat er geen enkele definitie bestaat van het begrip « sekte » en *a fortiori* van het begrip « sektarische praktijk » en dat elk onderscheid tussen een « eredienst » en een « godsdienst », enerzijds, en een « sekte », anderzijds, zonder inhoud is en derhalve discriminerend.

A.17.2. In het tweede middel wordt door de verzoekende partijen een schending aangevoerd van artikel 19 van de Grondwet en van artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dienen een aantal fundamentele beginselen voor ogen te worden gehouden, waardoor de nationale overheden zich moeten laten leiden, met name de bescherming van de vrijheid van geweten, ten voordele van allen, ongeacht hun overtuigingen, en het recht om openbaar, en niet uitsluitend privaat, de religieuze overtuigingen te uiten. Bij het lezen van de wet en de parlementaire voorbereiding stellen de verzoekende partijen evenwel vast dat de vrijheid van godsdienst door de wet in het gedrang wordt gebracht. Artikel 36 van de bestreden wet maakt het immers mogelijk een vervolging te laten instellen door derden, en niet uitsluitend door het slachtoffer, dat zich eventueel tegen een dergelijke vervolging zou verzetten. Artikel 43 handelt over de « sektarische praktijken », hetgeen *ipso facto* een inbreuk uitmaakt op de vrijheid van godsdienst.

Derhalve dient te worden nagegaan of artikel 9.2 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens in acht werd genomen, onder meer door de voldoende toegankelijkheid van de wet en de nauwkeurige formulering ervan die de burger in staat moet stellen om zijn gedrag te regelen. De Grondwet voorziet in dat verband in het beginsel van de wettigheid van de straf, waarbij de rechter dus ermee wordt belast de wet toe te passen. Zoals reeds opgemerkt aangaande het eerste middel, menen de verzoekende partijen dat de wet niet aan de vereisten van toegankelijkheid en voorspelbaarheid voldoet.

Daarnaast moet de wet beantwoorden aan een aantal criteria waarmee kan worden nagegaan of die wet, in een democratische samenleving, nodig is voor de openbare veiligheid, voor de bescherming van de openbare orde, van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Bovendien is de vrijheid een fundamenteel beginsel waarop het gehele Europees Verdrag voor de rechten van de mens is gebaseerd; de beperkingen moeten bijgevolg uitzonderingen blijven en de toegestane afwijkingen mogen niet voor andere doeleinden worden aangewend dan voor diegene waarvoor ze bedoeld zijn. *In casu* is het doel van de bestreden wet zeer vaag en onduidelijk; er bestaat thans een duidelijke kloof tussen de openlijke doelstelling van de wet, te weten de bedoeling om de activiteiten van de sekten of bepaalde sekten tegen te gaan, en de tekst, die in zeer algemene bewoordingen is aangenomen. Niettegenstaande er sprake is van de wil van de wetgever om de in een verzwakte positie geachte personen te beschermen, beperkt de wet bovendien ook hun eigen rechten door opnieuw voorwaarden in het geding te brengen waaronder die personen ertoe zouden kunnen worden gebracht die vrijheden uit te oefenen. Daarnaast kan het, volgens de verzoekende partijen, worden betwist of de inmenging van de overheid nodig zou zijn in een democratische samenleving en of de maatregel adequaat is. Het Strafwetboek bevat reeds een aantal bijzondere strafbepalingen die onwettigheden kunnen beogen die zouden kunnen worden gepleegd in het kader van de uitoefening van de godsdienstvrijheid. Bovendien schept de bestreden wet een klimaat van wantrouwen ten aanzien van de personen die tot de doorgaans onpopulaire geloofsminderheden behoren. De begrippen waarop de bestreden wet rust, zijn geen wetenschappelijk bewezen begrippen en er is bovendien een totaal gebrek aan evenredigheid tussen de openlijke doelstelling van de wet en de draagwijdte van de wet. Als laatste punt voeren de verzoekende partijen aan dat de artikelen 36 en 43 van de bestreden wet bepalingen zijn die de beginselen van een democratische samenleving niet bevorderen, maar integendeel ondermijnen. Allereerst door de nagestreefde doelstelling, vervolgens door de willekeur die zij bevorderen en in laatste instantie door de verkeerde veronderstellingen waarop zij gebaseerd zijn.

A.17.3. In het derde middel voeren de verzoekende partijen een schending aan van artikel 19 van de Grondwet en van artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. De bestreden wet heeft een afschrikkend effect of een effect van zelfcensuur, door de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid om met derden te communiceren te beperken. In zoverre de voorwaarden voor een inmenging in artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens vergelijkbaar zijn met de voorwaarden zoals bepaald in artikel 9.2 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, verwijzen de verzoekende partijen naar hetgeen zij hebben uiteengezet in hun tweede middel.

A.17.4. Het vierde middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en van artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 1 van het Twaalfde Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Een van de grondslagen en de mogelijke gevolgen van de bestreden wet is dat ervan wordt uitgegaan dat de leden van een sektarisch geachte beweging zich in een zogenaamde staat van onderwerping zouden bevinden en dat zulks slechts kan gebeuren dankzij het bedrieglijk misbruik van hun zwakke positie. Voormelde personen worden geacht niet meer helemaal over hun vrije wil te beschikken en hun standpunt dreigt niet in overweging te worden genomen. De wet is in dermate algemene bewoordingen opgesteld dat de praktische toepassing ervan noodzakelijkerwijze gebaseerd zal zijn op overwegingen van ideologische aard, die, per definitie, zullen variëren naar gelang van het moment en de omstandigheden. De wet roept bovendien een passieve discriminatie in het leven, omdat de wet in feite exclusief

op religieuze minderheden wordt toegepast. Een dergelijke situatie, die kennelijk door de wetgever is gewild, zonder dat zulks daarom duidelijk in de wet staat, en die wordt versterkt door artikel 43 ervan, dat verwijst naar het begrip « sektarische praktijk », zou een indirecte discriminatie zijn.

A.17.5. Het vijfde middel dat door de verzoekende partijen wordt opgeworpen, betreft de schending van artikel 27 van de Grondwet en van de artikelen 11 en 53 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Volgens de verzoekende partijen beoogt artikel 36 van de bestreden wet rechtstreeks de vrijheid van vereniging te beperken, aangezien het feit van deelneming aan de bedrijvigheden van een vereniging een misbruik zou kunnen vormen. Dit heeft niet alleen betrekking op het recht van de betrokken organisaties maar ook op het recht van de personen aan wie daardoor zou worden ontzegd deel te nemen aan de bedrijvigheden van een vereniging, want het feit daaraan deel te nemen zou strafrechtelijke veroordelingen van de organisatoren kunnen teweegbrengen.

Bovendien opent de bestreden wet de mogelijkheid voor ontevreden en/of misnoegde vroegere leden om hun eerdere keuzes op de helling te zetten door de gevolgen ervan te laten dragen door de betrokken organisatie; dit zou zeer ernstige beperkingen van de vrijheid van vereniging kunnen teweegbrengen, gelet op de risico's die inherent zijn aan het bestaan van verenigingen en aan het feit leden te hebben of personen die deelnemen aan hun activiteiten.

De artikelen 36 en 43 zijn klaarblijkelijk preventieve maatregelen, aangezien de wet, dankzij het onzekere karakter van haar toepassingsgebied, een sterke vorm van zelfcensuur kan hebben uit vrees voor mogelijke vervolgingen, die zelfs wanneer ze onverantwoord blijken te zijn en uitlopen op een buitenvervolginstelling, de desbetreffende organisatie toch in een geding zullen hebben betrokken dat lang en duur zou kunnen blijken en zeer nadelig voor haar reputatie.

A.17.6. In het zesde middel voeren de verzoekende partijen een schending aan van artikel 12, eerste lid, van de Grondwet. Volgens hen vormt artikel 36 van de bestreden wet een ernstige inbreuk op de vrijheid van de persoon. Enerzijds, zouden de handelingen van bepaalde personen in een zwakke positie, zelfs tegen wil en dank, in twijfel kunnen worden getrokken. Teneinde hun handelingen te kunnen handhaven, zullen zij genoodzaakt zijn een geding in te stellen. In werkelijkheid wordt het vrijheidsbeginsel zelf in twijfel getrokken, aangezien bepaalde personen onbekwaam zouden worden geacht dat recht uit te oefenen. Anderzijds, opent die bestreden wet ook de mogelijkheid voor bepaalde personen om niet de gevolgen te dragen van hun keuzes die vrij worden gemaakt. Door het ingevoerde effect van zelfcensuur en door de straffen waarin de bestreden wet voorziet, beperkt de wet de diversiteit inzake keuze aanzienlijk, in het bijzonder op religieus en spiritueel vlak.

A.17.7. Het zevende middel van de verzoekende partijen gaat uit van een schending van artikel 22 van de Grondwet en van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Volgens hen maakt artikel 36 ernstig inbreuk op diverse aspecten van het privéleven, aangezien de bestreden wet rechtstreeks en onrechtstreeks afbreuk doet aan het recht van eenieder om gebruik te maken van zijn inkomen en zijn vermogen, zich op een zekere wijze te verzorgen en om levenskeuzes te maken, met inbegrip van keuzes die niet bij iedereen in de smaak zullen vallen.

A.17.8. In het achtste middel voeren de verzoekende partijen een schending aan van het eigendomsrecht zoals vastgelegd in artikel 16 van de Grondwet, artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 17 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. De verzoekende partijen zijn van oordeel dat de bestreden wet bepaalde gedragingen criminaliseert en met name de gevallen van aantasting van het vermogen. Evenwel bestaan er in het strafrecht reeds verschillende bepalingen die ertoe strekken beslag te kunnen leggen op inkomsten uit onwettige activiteiten, zodat een dergelijke inmenging niet noodzakelijk is. De Belgische Staat kan zich, te dezen, niet beroepen op het algemeen belang, omdat de bestreden wet het particulier belang beoogt te beschermen van iedereen die zich benadeeld voelt. Ten aanzien van de benadeelde persoon gaat het bovendien niet om een belasting, noch om een boete. Ook betreft het een inbreuk op het eigendomsrecht van de begunstigde van de fondsen, aangezien hem fondsen worden ontzegd die hem toekomen en die hem, ondanks de instemming van de persoon die ze hem heeft toegekend, zouden kunnen worden ontnomen. Opnieuw kan niet worden aangenomen dat de Belgische Staat in het algemeen belang optreedt, noch dat het *in casu* een belasting of een boete betreft.

A.17.9. Het negende en laatste middel dat door de verzoekende partijen wordt opgeworpen, betreft de schending van het subsidiariteitsbeginsel van het strafrecht, zoals dat voortvloeit uit artikel 12 van de Grondwet, gelezen in samenhang met de artikelen 7, 8, 9, 11 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, de artikelen 9 en 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en de artikelen 6 en

49 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, in zoverre de bestreden wet, door de erbij ingevoerde strafrechtelijke bestraffing en door de gevangenisstraf waarin ze voorziet, zonder voorafgaand onderzoek van een niet-strafrechtelijke alternatieve maatregel en zonder adequate motivering, van nature en per definitie afbreuk doet aan het subsidiariteitsbeginsel van het strafrecht en aan de vrijheid van de persoon.

Dienaangaande wordt door de verzoekende partijen opgemerkt dat de algemene rechtsbeginselen, zoals het subsidiariteitsbeginsel van het strafrecht, deel uitmaken van de normen van het positief recht, waaraan het Hof vermag te toetsen. Het subsidiariteitsbeginsel van het strafrecht maakt het voorwerp uit van een door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ontwikkelde rechtspraak waarbij het Hof vereist dat de strafbaarstelling van een gedrag beantwoordt aan een bijzonder maatschappelijk imperatief, dat ze onontbeerlijk maakt. *In casu* beantwoordt de bestreden wet niet aan het subsidiariteitsbeginsel, omdat zij volkomen normale gedragingen criminaliseert in een samenleving die zich vrij, open en egalitair acht, wat tevens het recht omvat om andere denkwijzen of samenlevingsprojecten voor te stellen en ze bekend te maken. Daarnaast versterkt de bestreden wet de kwetsbaarheid van die groepen die als gevaarlijk worden beschouwd, zonder dat nochtans een bewezen element van gevaar werd aangetoond. Zij verzwakt bovendien hun leden, die worden gezien als personen die zijn aangetast op psychisch vlak, beperkte rechtsbekwaamheid hebben, en wier vrije wil zou worden ontnomen door derden die over hun bekwaamheid zouden oordelen.

De bestreden artikelen 36 en 43 van de wet van 26 november 2011 zijn bedoeld om sekten te viseren. Een dergelijke doelstelling is in rechtstreekse tegenspraak met de gevolgen van de stigmatisering, teweeggebracht door elke strafrechtelijke maatregel, omdat die gevolgen vereisen dat dergelijke maatregelen slechts in ondergeschikte orde worden aangewend. Niets maakt het echter mogelijk te stellen dat andere niet-strafrechtelijke maatregelen, die thans in België van kracht zijn of die zouden kunnen worden ingevoerd, de nagestreefde doelstelling op een dermate ontoereikende wijze zouden bereiken, dat een strafrechtelijke strafbaarstelling noodzakelijk zou blijken.

Op zijn minst moet, volgens de verzoekende partijen, worden vastgesteld dat het nieuwe artikel 442^{quater} van het Strafwetboek, in zoverre het als straf voorziet in een geldboete en/of een gevangenisstraf, het subsidiariteitsbeginsel in het strafrecht schendt, omdat enkel kan worden voorzien in een straf die evenredig is met het ten laste gelegde feit. De ingevoerde gevangenisstraf overschrijdt in elk geval die evenredigheid, in het bijzonder gelet op de zeer onduidelijke inhoud van de bestreden wet. Het subsidiariteitsbeginsel van het strafrecht beoogt dus het feit zelf dat een gedraging strafbaar wordt gesteld. Bij de vaststelling van de straf neemt het subsidiariteitsbeginsel evenwel een andere vorm aan : het gaat erom de meest aangepaste en minst criminele straf te kiezen ten aanzien van het strafbaar gestelde gedrag. Door in de bestreden wet evenwel te voorzien in strenge gevangenisstraffen en zulks om gedragingen te bestraffen die uitermate vaag zijn en niettemin tot doel hebben de sekten te viseren, heeft de wetgever de beoordelingsmarge overschreden die hem ter zake toekomt.

A.18. Door de tussenkomenende partij in de zaken nrs. 5459, 5460 en 5461, de vzw « Scientology Kerk van België », worden twee middelen aangevoerd, te weten een schending van de vrijheid van eredienst en van godsdienst, zoals bepaald in artikel 19 van de Grondwet en artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en van artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, gelezen in samenhang met artikel 1 van het Twaalfde Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. De uiteenzetting van de tussenkomenende partij aangaande het eerste middel is identiek met de uiteenzetting van het tweede middel van de verzoekschriften in de zaken nrs. 5460 en 5461. De uiteenzetting van de tussenkomenende partij aangaande het tweede middel is identiek met de uiteenzetting van het vierde middel van de verzoekschriften in de zaken nrs. 5460 en 5461.

A.19.1. De Ministerraad voert allereerst aan dat de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 verkeerdelijk ervan uitgaan dat de bestreden wet enkel sekten viseert. De verwijzing naar de parlementaire voorbereiding is te dezen niet relevant omdat de parlementaire voorbereiding geen bindend beoordelingsinstrument is voor het Hof. De omstandigheid dat de ingediende wetsvoorstellen naderhand in de Kamer en de Senaat werden geamendeerd, waardoor onder meer het toepassingsgebied van de bestreden wet werd uitgebreid, heeft tot gevolg dat de in de toelichting van de oorspronkelijke wetsvoorstellen vermelde motieven van de wetgever niet meer als doorslaggevende bedoeling van de wetgever mogen worden weergegeven. De bestreden wet dient eveneens in haar geheel te worden gelezen, waarbij het, volgens de Ministerraad, heel duidelijk wordt dat het toepassingsgebied thans veel ruimer is en niet enkel beperkt tot de sekten.

De grondwettelijke rechter controleert de wettigheid van de bestreden wet, waarbij enkel rekening kan worden gehouden met de referentienormen. De oorspronkelijke bedoeling van de initiatiefnemers behoort niet

tot de te controleren referentienormen. De memorie van toelichting vormt enkel een indicatie, maar geen bewijs, van het doel van de wet, wanneer die doelstelling niet met zekerheid uit de tekst van de wet zelf kan worden afgeleid. Ook het feit dat de oorspronkelijke bedoeling niet meer overstemt met het doel van de wet, zoals het uit de tekst van de wet voortvloeit, kan, volgens de Ministerraad, niet tot gevolg hebben dat die bestreden wet om die reden als ongrondwettig zou moeten worden afgewezen. Immers, er bestaat thans geen verplichting tot materiële motivatie van de wet.

A.19.2. Wat het eerste middel betreft, merkt de Ministerraad allereerst op dat de verwijzing naar artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, als grond van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, niet correct is. Artikel 6 heeft enkel betrekking op het recht op een eerlijk proces en heeft derhalve geen weerslag op het wettigheidsbeginsel.

Vervolgens meent de Ministerraad dat het wettigheidsbeginsel in strafzaken aan de wetgever een zekere soepelheid laat zodat rekening kan worden gehouden met de specifieke omstandigheden. Er kan aan de rechter een ruime beoordelingsbevoegdheid worden toegekend, zonder hem evenwel een autonome bevoegdheid inzake strafbaarstelling te geven. Ingevolge het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State, is een amendement ingediend dat een duidelijker omschrijving geeft van de constitutieve elementen van het misdrijf; de verantwoording van dat amendement toont eveneens heel duidelijk aan wat onder die constitutieve elementen moet worden verstaan en dat de vaststelling van het misdrijf in verschillende etappes gebeurt. Aan de hand van verschillende citaten uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet, toont de Ministerraad aan dat het misdrijf duidelijk geformuleerd is zodat eenieder kan inschatten wanneer hij een misdrijf begaat.

Vervolgens overloopt de Ministerraad de verschillende begrippen, te beginnen met het begrip « zwakheid ». Een beoordeling *a posteriori* van de « zwakheid » is een toepassing die inherent is aan de normale gang van zaken in het gerecht. Het is voor een magistraat onmogelijk een gedrag te analyseren vooraleer dit gedrag is gesteld. Meer nog, enkel de strafrechter kan beoordelen of een gedrag een inbreuk dan wel een constitutief element van een inbreuk vormt, waarvoor de gedragder dient te worden gestraft.

Voor het begrip « bedrieglijk misbruik » verwijst de Ministerraad naar de parlementaire voorbereiding en stelt vast dat het bedrieglijk misbruik het misbruik is van iemands fysieke of psychische zwakheid die het oordeelsvermogen van de betrokkene ernstig verstoort. Het misbruik moet de betrokkene aanzetten tot het stellen van een handeling of het zich onthouden van een handeling. Vooraleer het misbruik bedrieglijk kan zijn, dient er een bijzonder opzet voorhanden te zijn. Het bedrieglijk misbruik moet bewust zijn gepleegd, met kennis van de staat van zwakte van het slachtoffer door de dader. Die voorwaarden stellen de rechtsonderhorige in staat de gevolgen van zijn daden met redelijke graad van zekerheid te voorzien.

De Ministerraad merkt op dat de interpretatie van de begrippen « aantasting » van zijn « fysieke of geestelijke integriteit, dan wel diens vermogen » geen kwestie van ideologie is. De beoordeling door de rechter dient te gebeuren, rekening houdend met de specifieke elementen van de zaak die voor hem legt. Men kan derhalve niet de begrippen « ernstige aantasting van de fysieke en psychische integriteit dan wel iemands vermogen » beoordelen, zonder rekening te houden met de beoordeling van de zwakheid van de persoon en met het bedrieglijk misbruik in een specifieke situatie.

Aangaande de bewoordingen « indien de in § 1 bedoelde handeling of onthouding van handeling voortvloeit uit een toestand van fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk of van specifieke technieken om het oordeelsvermogen te verstoren » verwijst de Ministerraad opnieuw naar de parlementaire voorbereiding en is hij de mening toegedaan dat ook hier die bewoordingen voldoende duidelijk zijn uitgelegd.

Artikel 36, § 2, 4°, van de bestreden wet handelt over het geval waarin « het in § 1 bedoelde misbruik een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft ». De Ministerraad voert aan dat de bestreden wet het bedrieglijk misbruik van de dader wenst te bestraffen en dat, wanneer dat misbruik deel uitmaakt van de hoofd- of bijkomende activiteit van een vereniging, artikel 36, § 2, 4°, van toepassing is. Hier wordt derhalve niet het gedrag van het slachtoffer bedoeld, maar het gedrag van de dader. Voormelde interpretatie vindt eveneens steun in de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet. Derhalve onderscheidt de bestreden wet heel duidelijk het enkele feit van deelneming aan een activiteit van een organisatie of het enkele feit van een geloofsverandering, van het feit dat een bepaalde handeling verbonden zou zijn aan het bedrieglijk misbruik van een toestand van zwakte van een slachtoffer.

Voor zover het eerste middel tevens betrekking heeft op de in artikel 43 van de bestreden wet bedoelde « sektarische praktijken » meent de Ministerraad dat artikel 12, tweede lid, van de Grondwet hier niet aan de orde is. Artikel 12, tweede lid, van de Grondwet is immers alleen van toepassing wanneer het bestreden artikel een strafbaarstelling invoert, wanneer het een nieuwe vorm van vervolging invoert of wanneer het een nieuwe straf invoert; het bestreden artikel 43 voert enkel het recht voor bepaalde organisaties in om, met instemming van het slachtoffer of zijn vertegenwoordiger, in rechte op te treden, waarbij, overeenkomstig het derde lid van artikel 43, het voor het slachtoffer steeds mogelijk is op zijn instemming terug te komen. Daarnaast merkt de Ministerraad op dat het begrip « sektarische praktijken » niet wordt gebruikt om het gedrag van de dader of het slachtoffer te definiëren, maar enkel om te bepalen welke organisaties in rechte mogen treden.

Wat het door de verzoekende partijen ingevoerde onderscheid in behandeling tussen sekten en andere geloofsovertuigingen betreft, volstaat het, volgens de Ministerraad, op te merken dat, ongeacht het feit of de lijst van de parlementaire onderzoekscommissie een officieel karakter zou hebben, de islam niet op die lijst voorkomt, zodat opnieuw vragen kunnen worden gesteld bij het belang van de verzoekende partijen.

Derhalve dient, volgens de Ministerraad, het eerste middel te worden afgewezen.

A.19.3. Wat het tweede middel van de verzoekende partijen betreft, wijst de Ministerraad erop dat dit middel opnieuw het gebrek aan belang van de verzoekende partijen aantoonst. In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen beweren, beperkt de bestreden wet niet het recht van het slachtoffer om een bepaalde geloofsovertuiging al dan niet uit te oefenen. Zij bestraft niet het slachtoffer van een bedrieglijk misbruik, met als gevolg dat die een bepaalde geloofsovertuiging niet meer zou mogen uitoefenen. Vanuit het oogpunt van het slachtoffer kan er derhalve geen sprake zijn van een schending van de vrijheid van eredienst.

Daarnaast meent de Ministerraad dat het middel niet gegrond is. De bestreden wet beschermt een « zwakke » tegen bedrieglijk misbruik, maar bevat geen enkele beperking voor wat betreft de vrijheid van eredienst. Bovendien volgt uit artikel 19 van de Grondwet dat de vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd. De bestreden wet bestraft precies die misdrijven.

In subsidiaire orde merkt de Ministerraad op dat aan de voorwaarden van artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, om afwijkingen op de vrijheid van eredienst toe te staan, is voldaan.

A.19.4. Ten aanzien van het derde middel, merkt de Ministerraad op dat het volstaat te verwijzen naar hetgeen is vermeld ten aanzien van het tweede middel. De Ministerraad betwist dat door de bestreden bepalingen inbreuk wordt gepleegd op de vrijheid van meningsuiting, en meer bepaald op de vrijheid om op het gebied van geloofsovertuigingen zijn mening te verkondigen.

A.19.5. Wat het vierde middel betreft, voert de Ministerraad aan dat er pas sprake kan zijn van een schending van het gelijkheidsbeginsel wanneer er te vergelijken categorieën van personen worden aangeduid. Volgens de verzoekende partijen zou er een verschil in behandeling zijn ingevoerd tussen leden van sekten en leden van erkende godsdiensten. Evenwel stelt de Ministerraad vast dat dit verschil in behandeling niet voortvloeit uit artikel 36 van de wet van 26 november 2011. Uit het bestreden artikel 36 kan enkel een strafbaarstelling worden afgeleid van bedrieglijk misbruik van iemands fysieke of psychische zwakheid. Dat bedrieglijk misbruik kan gebeuren zowel door een lid van een sekte als door een lid van een erkende godsdienst.

A.19.6. Aangaande het vijfde middel, merkt de Ministerraad op dat de verzoekende partijen ervan uitgaan dat het deelnemen aan de activiteiten van een vereniging op zich een misbruik zou kunnen vormen; daaruit leiden zij bovendien een verbod af om deel te nemen aan die activiteiten. Allereerst dient te worden vastgesteld dat de bestreden bepalingen in geen geval het recht op vereniging aantasten. Wanneer een bedrieglijk misbruik een daad uitmaakt van deelneming aan een activiteit van een vereniging, dan kan dit strafbaar zijn wanneer aan de andere voorwaarden van artikel 442^{quater} van het Strafwetboek is voldaan. Evenwel maakt het in dat geval niet uit of iemand deelneemt aan een activiteit of niet; het is voldoende dat er een bedrieglijk misbruik is om strafbaar te zijn. Met andere woorden, de bestreden bepalingen beperken in geen geval het recht op vereniging. Dezelfde redenering kan worden toegepast ten aanzien van artikel 43 van de bestreden wet. Voor het instellen van een vordering is de instemming van het slachtoffer vereist; wanneer het slachtoffer daar niet mee instemt, kan geen vordering worden ingesteld. Derhalve beperkt ook die bepaling niet het recht op vereniging.

A.19.7. De bestreden bepalingen beperken, volgens de Ministerraad, in geen geval de persoonlijke vrijheid. Uit artikel 36 van de wet van 26 november 2011, en meer bepaald uit de woorden « hem ertoe te brengen » volgt dat een persoon die zich in een toestand van fysieke of psychische zwakte bevindt die bedrieglijk werd misbruikt, geen vrije keuze ter zake heeft. Integendeel, ingevolge de fysieke of psychische zwakte wordt die persoon ertoe verplicht dingen te doen die hij *normaliter* niet zou doen. Het is het bedrieglijk misbruik zelf dat de vrije wil aantast en niet de bestreden bepalingen.

A.19.8. Het zevende middel gaat uit van een schending van het recht op eerbiediging van het privéleven. Opnieuw merkt de Ministerraad op dat de verzoekende partijen uitgaan van de idee dat het de persoonlijke gedragingen zijn van het slachtoffer die worden gevisieerd door de bestreden wet. Dit is evenwel niet correct; pas op het moment dat er sprake is van een bedrieglijk misbruik van de zwakheid van een slachtoffer waardoor het bepaalde handelingen gaat stellen of niet stellen, zijn de bestreden bepalingen van toepassing.

De bestreden bepalingen liggen volledig in de lijn van de principes van het respect voor het privéleven. Door het straffen van het bedrieglijk misbruik van de zwakheid van het slachtoffer, wil de wet vermijden dat derden zich mengen in het privéleven van de slachtoffers.

A.19.9. Aangaande het achtste middel, afgeleid uit de schending van het eigendomsrecht, stelt de Ministerraad vast dat de verzoekende partijen zowel het eigendomsrecht van het slachtoffer viseren, als het eigendomsrecht van de dader.

Allereerst merkt de Ministerraad op dat de bestreden bepalingen niet het slachtoffer straffen van het bedrieglijk misbruik, zodat dat deel van het achtste middel niet dienend is. Integendeel, de bestreden wet beschermt het eigendomsrecht van het slachtoffer.

Wat het eigendomsrecht van de dader betreft, is het voldoende te benadrukken dat de bestreden wet enkel dan van toepassing is wanneer bedrieglijk misbruik is gemaakt van de zwakheid van het slachtoffer. Aan de daders worden de giften ontnomen omdat die hun in werkelijkheid niet toekomen.

A.19.10. Het negende middel gaat uit van een schending van het subsidiariteitsbeginsel in het strafrecht, waarbij de Ministerraad verwijst naar hetgeen hij heeft uiteengezet in zijn repliek op het eerste middel. Bovendien wijst de Ministerraad erop dat de verzoekende partijen naar geen enkele geschreven regel verwijzen, zoals vereist is in artikel 7 van de bijzondere wet op het Grondwettelijk Hof. Maar zelfs indien het Hof zich bevoegd zou achten om rechtstreeks te toetsen aan het subsidiariteitsbeginsel in strafzaken, benadrukt de Ministerraad dat er tot op heden geen arresten van het Grondwettelijk Hof voorhanden zijn waarin het zich uitdrukkelijk over dat algemeen rechtsbeginsel zou uitspreken. De door de verzoekende partijen geciteerde arresten handelen over de wettigheid in strafzaken, en niet over het subsidiariteitsbeginsel in strafzaken.

Meer nog, ook in de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens kan geen verwijzing naar het subsidiariteitsbeginsel worden teruggevonden. Integendeel, het Europees Hof is van oordeel dat de lidstaten in bepaalde gevallen verplicht zijn om hun toevlucht te zoeken tot het strafrecht. Wat betreft het subsidiariteitsbeginsel ten aanzien van de straffen, merkt de Ministerraad op dat dit beginsel voornamelijk geldt op het niveau van de rechter en niet van de wetgever; het staat aan de rechter ten gronde om, rekening houdend met de specifieke omstandigheden van een zaak, de juiste straf op te leggen.

A.20. Ten gronde merken de verzoekende partijen op dat de Ministerraad erkent dat de wetgever ervoor heeft gekozen het begrip « zwakte » ruim te definiëren; het is evenwel die ruime interpretatie die voor onzekerheid zorgt. De opmerking dat een beoordeling *a posteriori* normaal is in een gerechtelijke procedure, omdat de rechter steeds *a posteriori* een vonnis of een arrest velt, is correct, maar een rechtsonderhorige dient wel *a priori* te weten of hij al dan niet een strafbaar feit pleegt. Dit is de toepassing van het wettigheidsbeginsel in strafzaken.

In tegenstelling tot hetgeen door de Ministerraad is opgeworpen, menen de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 dat het begrip « misbruik » niet voldoende is gepreciseerd. Bovendien is, in tegenstelling tot het begrip « zwakte », het begrip « misbruik » het onderwerp van het misdrijf, vermits het « misbruik » afhangt van de dader.

Eenzelfde opmerking aangaande het gebrek aan « precisering » kan eveneens worden gemaakt ten aanzien van de begrippen « ernstige aantasting van de fysieke of geestelijke integriteit, of het vermogen ». Volgens hen verwacht de Ministerraad de oorzaken (zwakheid en bedrieglijk misbruik) met de gevolgen (ernstige aantasting

van de fysieke of geestelijke integriteit, of het vermogen) en voorziet de wetgever uiteindelijk niet in de verplichting om die ernstige aantasting te bewijzen. Bovendien meent de Ministerraad dat de ernst van de aantasting moet worden beoordeeld, rekening houdend de graad van zwakte van het slachtoffer. Dit is, volgens de verzoekende partijen, een volledige vervorming van de bewoordingen van de wet en illustreert heel duidelijk de interpretatiemoeilijkheden van het bestreden artikel 36. Indien de gedachtegang van de Ministerraad wordt samengevat, wordt een persoon « aangetast » omdat die zich een « zwakke toestand » bevindt, en hoe meer diens oordeelsvermogen vermindert, hoe ernstiger de aantasting is. Het misbruik zou er aldus in bestaan de kwetsbaarheid van het slachtoffer te kennen en het feit dat zijn oordeelsvermogen ernstig zou zijn aangetast, zelfs tijdelijk.

Ook stelt de Ministerraad dat het niet noodzakelijk de dader is die moet profiteren van zijn misdaad; het is voldoende dat er een derde is die daaruit voordeel zou kunnen halen. Evenwel blijkt dit, volgens de verzoekende partijen, in geen geval uit het bestreden artikel. Daar wordt enkel de voorwaarde gesteld dat het een « ernstige aantasting » betreft. Dit komt volgens de verzoekende partijen erop neer dat niet alleen de zwakheid subjectief dient te worden beoordeeld, maar tevens het misbruik, het bedrieglijk karakter van het misbruik, en de schade die uit het bedrieglijk misbruik voortvloeit. Met andere woorden, niet alleen valt de beoordeling van de zwakke toestand onder een subjectieve beoordeling, bovendien is het misbruik niet gedefinieerd, valt het bedrieglijk karakter samen met de kennis van de zwakke toestand en valt de schade weer onder een nieuwe subjectieve beoordeling die, volgens de Ministerraad, overigens niet onderscheiden zou zijn van de zwakke toestand en van het misbruik.

Ten slotte herhalen de verzoekende partijen dat de strafbaarstelling niet kan worden geacht proportioneel te zijn met de beschermde vrijheden. De Ministerraad verliest, volgens de verzoekende partijen, volledig uit het oog dat het feit dat men het voorwerp uitmaakt van vervolgingen, ook al zijn die niet gegrond, op zich een nadeel is dat kan bestaan in een aanzienlijk verlies van, onder meer, tijd, geld en reputatie. De moeilijkheid om onder meer het misbruik van zwakheid, misbruik en aantasting, alsook het gebruik van deskundigen vast te stellen, neemt heel wat tijd in beslag en brengt heel wat kosten met zich mee voor alle partijen in het geding.

A.21. De Ministerraad meent dat de memorie van de verzoekende partijen aantoont dat zij het nagestreefde doel van de bestreden wet niet correct hebben ingeschat. Immers, de verzoekende partijen lijken aan te nemen dat de wet een ruimere draagwijdte heeft dan de strijd tegen de sekten, die evenwel op zich bekritiseerbaar is, terwijl het werkelijke doel van de wet zou bestaan in de strijd tegen sekten. In het licht van dat vermeende doel, zou de wet dus een te ruime draagwijdte hebben en bijgevolg niet evenredig zijn met het nagestreefde doel.

Vervolgens herhaalt de Ministerraad dat uit de tekst van de bestreden wet alsook uit de parlementaire voorbereiding ervan blijkt dat de vaststelling van een misdrijf onder artikel 36 afhangt van een aantal elementen. Wat de wet precies wenst te voorkomen, is dat een slachtoffer dat zich in een zwakke toestand bevindt, instemt met een handeling of een onthouding die de fysieke of geestelijke integriteit of het vermogen van het slachtoffer ernstig aantast. Daarbij dienen alle bestanddelen van het misdrijf op algemene wijze te worden geanalyseerd, rekening houdend met de persoonlijke situatie van het slachtoffer. Het betreft hier geen kwestie van evenredigheid van het begrip ernst met de graad van kwetsbaarheid van de persoon, maar veeleer een kwestie van flexibiliteit bij de toepassing van de strafwet, volgens de specifieke context van elk geval.

- B -

Ten aanzien van de omvang van de beroepen

B.1.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 5459 vorderen de vernietiging van de wet van 26 november 2011 tot wijziging en aanvulling van het Strafwetboek teneinde het misbruik van de zwakke toestand van personen strafbaar te stellen, en de strafrechtelijke bescherming van kwetsbare personen tegen mishandeling uit te breiden.

B.1.2. De Ministerraad voert aan dat het ingestelde beroep dient te worden beperkt tot artikel 36 van de wet van 26 november 2011, omdat de door de verzoekende partijen uiteengezette middelen enkel tegen voormeld artikel zouden zijn gericht. Daarnaast werpt de Ministerraad op dat de memories van de tussenkomenende partijen in de zaak nr. 5459 enkel ontvankelijk zijn voor zover ze zijn gericht tegen het bestreden artikel 36 van de wet van 26 november 2011. In zoverre een nieuw middel zou zijn gericht tegen artikel 43 van de wet van 26 november 2011, zou dat middel als onontvankelijk dienen te worden afgewezen.

B.1.3. De middelen van de verzoekende partijen zijn gericht tegen artikel 36 van de wet van 26 november 2011; derhalve beperkt het Hof het onderzoek van het beroep in de zaak nr. 5459 tot dat artikel.

Een tussenkomenende partij vermag het oorspronkelijke beroep niet te wijzigen of uit te breiden, zodat het beroep in de zaak nr. 5459 niet ontvankelijk is in zoverre het betrekking heeft op artikel 43 van de wet van 26 november 2011.

B.2. De verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 vorderen de vernietiging van de artikelen 36 en 43 van de voormelde wet van 26 november 2011.

B.3.1. Artikel 36 bepaalt :

« In hoofdstuk IV^{ter} [van boek II, titel VIII, van het Strafwetboek], ingevoegd bij artikel 35, wordt een artikel 442^{quater} ingevoegd, luidende :

· Art. 442^{quater}. § 1. Eenieder die, terwijl hij kennis had van iemands fysieke of psychische zwakheid die het oordeelsvermogen van de betrokkene ernstig verstoort, bedrieglijk misbruik heeft gemaakt van die zwakheid teneinde hem ertoe te brengen een handeling te verrichten dan wel zich van een handeling te onthouden waarbij zulks diens fysieke of geestelijke integriteit dan wel diens vermogen ernstig aantast, wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van honderd euro tot duizend euro of met een van deze straffen alleen.

§ 2. De straffen zijn gevangenisstraf van een maand tot vier jaar en geldboete van tweehonderd euro tot tweeduizend euro of een van deze straffen alleen in de volgende gevallen :

1° indien de in § 1 bedoelde handeling of onthouding van een handeling voortvloeit uit een toestand van fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk of van specifieke technieken om het oordeelsvermogen te verstoren;

2° indien het in § 1 bedoelde misbruik ten aanzien van een minderjarige is gepleegd;

3° indien de in § 1 bedoelde handeling of onthouding van een handeling hetzij een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een blijvende ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking tengevolge heeft;

4° indien het in § 1 bedoelde misbruik een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft.

§ 3. De straf is opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar indien de handeling van de persoon of zijn onthouding van een handeling zijn dood heeft veroorzaakt.

§ 4. Met toepassing van de §§ 1 en 2 kan de rechtbank de veroordeelde gedurende een termijn van vijf jaar tot tien jaar geheel of ten dele ontzetten van de uitoefening van de in artikel 31, eerste lid, opgesomde rechten.

§ 5. De rechtbank kan bevelen dat het vonnis of een samenvatting ervan op kosten van de veroordeelde in een of meer dagbladen dan wel op ongeacht welke andere wijze wordt bekendgemaakt. ' ».

B.3.2. Artikel 43 bepaalt :

« Elke instelling van openbaar nut en elke vereniging die op de datum van de feiten sinds minstens vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezit en volgens haar statuten tot doel heeft ofwel de slachtoffers van sektarische praktijken te beschermen, ofwel geweld of mishandeling te voorkomen jegens elke persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, kan, met instemming van het slachtoffer of zijn vertegenwoordiger, in rechte optreden in de gedingen waartoe de toepassing van de artikelen 142, 330*bis*, 347*bis*, 376, 377, 378, 380, 391*bis*, 405*bis*, 405*ter*, 410, 417*ter*, 417*quater*, 417*quinquies*, 422*bis*, 423 tot 430, 433, 433*quater*, 433*septies*, 433*decies*, 442*bis*, 442*quater*, 462, 463, 471, 493 en 496 van het Strafwetboek en artikel 77*quater* van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen aanleiding zou geven.

Dit recht om in rechte op te treden kan evenwel slechts uitgeoefend worden voor zover deze instellingen en verenigingen erkend zijn door de Koning, die de nadere regels vaststelt voor deze erkenning.

Op ieder ogenblik kan het slachtoffer zelf of via zijn vertegenwoordiger afzien van de in het eerste lid bedoelde instemming, hetgeen tot gevolg heeft dat de instelling van openbaar nut of de betrokken vereniging niet langer de mogelijkheid heeft om in rechte op te treden in de in hetzelfde lid bedoelde gedingen ».

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van het beroep in de zaken nrs. 5460 en 5461 en de tussenkomsten in de zaken nrs. 5459, 5460 en 5461

B.4.1. De Ministerraad voert aan dat het belang van de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 om in rechte te treden, samenvalt met de *actio popularis*. De verzoekende partijen zouden nalaten aan te tonen hoe zij door de bestreden bepalingen rechtstreeks en ongunstig kunnen worden geraakt.

B.4.2.1. De Ministerraad meent dat de tussenkomsten van P. Jacques en W. Fautré in de zaak nr. 5459 onontvankelijk zijn, omdat zij hun belang niet daadwerkelijk aantonen. Door hun belang louter te gronden op de omstandigheid dat de bestreden wetsbepalingen grondrechten zouden schenden die niet nader worden gepreciseerd, zouden zij hun belang niet voldoende aantonen. Ook als vertegenwoordiger van de feitelijke vereniging « Universal Peace Federation Belgium », zou W. Fautré niet beschikken over het rechtens vereiste belang.

B.4.2.2. De Ministerraad is eveneens van oordeel dat de tussenkomst van de vzw « Scientology Kerk van België » in de zaken nrs. 5460 en 5461 onontvankelijk is, om vier redenen. Allereerst omdat de vzw niet aantoont dat zij voldaan heeft aan de vereiste voorwaarden van neerlegging van haar statuten bij de rechtbank van koophandel en van publicatie ervan in het *Belgisch Staatsblad* (wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen). Vervolgens omdat de vzw niet voldoet aan de voorwaarden van artikel 7, derde lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op grond waarvan de tussenkomende partij het bewijs dient te leveren van de beslissing van de raad van bestuur om in rechte op treden. Ten derde omdat de vzw niet aantoont dat zij over het rechtens vereiste belang beschikt om in rechte op te treden. De opmerking dat de bestreden wet, overeenkomstig de parlementaire voorbereiding, enkel van toepassing zou zijn op de sekten, en dat de vzw als sekte is opgenomen in de lijst die door de parlementaire onderzoekscommissie is gepubliceerd, zou niet voldoende zijn om het rechtens vereiste belang aan te tonen. In laatste instantie omdat de vzw heeft nagelaten een inventaris van de tot staving aangevoerde stukken bij haar memorie van tussenkomst te voegen.

B.5.1. De eerste verzoekende partij in de zaak nr. 5460 is een man, die zichzelf definieert als een islamitische Belg. Hij meent te beschikken over een persoonlijk belang om in rechte te treden omdat hij als fondsenwerver voor een humanitaire niet-gouvernementele organisatie schenkers ertoe aanzet giften te doen, waarbij hij gebruik maakt van specifieke technieken die ertoe strekken het vermogen te raken van bepaalde personen. Sommigen kunnen hierbij van mening zijn dat hij met bedrieglijk misbruik het vermogen van die personen ernstig aantast.

De tweede verzoekende partij in de zaak nr. 5460 is de echtgenote van de eerste verzoekende partij. Zij meent te beschikken over een persoonlijk belang omdat zij als vrijwilligster eveneens werkzaam is als fondsenwerver in dezelfde humanitaire niet-gouvernementele organisatie als haar echtgenoot en bovendien verantwoordelijk is voor een groep van islamitische scouts, waarbij zij de islamitische geloofsovertuiging alsook bepaalde islamitische voorschriften overdraagt aan die jongeren.

B.5.2. De verzoekende partij in de zaak nr. 5461 is een tot de islam bekeerde Belg. Ter verantwoording van zijn belang, voert hij aan dat hij in het kader van zijn activiteiten buiten de beroepssfeer, door consulaire autoriteiten is belast met het ontvangen van kandidaten voor de bekering tot de islam. Zijn taak bestaat erin de persoon die zich wenst te bekeren, te horen en te controleren of zijn wens om te huwen en zich daartoe te bekeren oprecht is. Na het horen van de kandidaat zal hij beslissen die bekering al dan niet te aanvaarden op basis van de door hem vastgestelde oprechtheid.

B.5.3. Artikel 142 van de Grondwet en artikel 2, 2°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof vereisen dat elke natuurlijke persoon die een beroep tot vernietiging instelt, doet blijken van een belang. Van het vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt. Bijgevolg is de *actio popularis* niet toelaatbaar.

Bepalingen die in een vrijheidsberovende straf voorzien, raken een dermate essentieel aspect van de vrijheid van de burger, dat zij niet slechts die personen aanbelangen die het voorwerp uitmaken of hebben uitgemaakt van een strafrechtelijke procedure. Het is dan ook niet nodig de door de verzoekende partijen aangevoerde elementen betreffende hun bijzondere persoonlijke toestand te onderzoeken.

B.5.4. De beroepen in de zaken nrs. 5460 en 5461 zijn ontvankelijk.

B.6.1. Om dezelfde redenen zijn de tussenkomsten van P. Jacques en W. Fautré in de zaak nr. 5459 ontvankelijk.

B.6.2.1. Wat betreft de tussenkomst van de vzw « Scientology Kerk van België » in de zaken nrs. 5460 en 5461, dient te worden opgemerkt dat, teneinde onder meer het Hof in staat te stellen na te gaan of de beslissing om het beroep in te stellen door het bevoegde orgaan van de rechtspersoon is genomen, de bijzondere wetgever elke rechtspersoon die een beroep instelt of in een geding tussenkomt verplicht, op het eerste verzoek, het bewijs voor te leggen van de beslissing om het beroep in te stellen of voort te zetten of om tussen te komen en, wanneer zijn statuten moeten worden bekendgemaakt in de bijlagen bij het *Belgisch Staatsblad*, een kopie van die bekendmaking bij te voegen.

B.6.2.2. Allereerst kan worden vastgesteld dat de tussenkomende partij in de zaken nrs. 5460 en 5461 rechtspersoonlijkheid heeft verworven door de publicatie van haar statuten en de identiteit van de leden van haar raad van bestuur in de bijlagen bij het *Belgisch Staatsblad* van 7 juni 1984, overeenkomstig artikel 3 van de wet van 27 juni 1921, vóór de wijziging ervan door de wet van 2 mei 2002. Aan het bestaan van die rechtspersoonlijkheid wordt geen afbreuk gedaan door de niet-naleving van artikel 26*novies*, § 1, tweede lid, 5°, van dezelfde wet, op grond waarvan de jaarrekeningen moeten worden neergelegd op de griffie van de rechtbank van koophandel.

B.6.2.3. Het onderzoek van de door de tussenkomende partij voorgelegde stukken laat evenmin toe de exceptie die is afgeleid uit het gebrek aan procesbevoegdheid in te willigen : het verslag van de raad van bestuur van 29 oktober 2012 vormt een voldoende bewijs van de beslissing van het regelmatig samengestelde orgaan van de vereniging om tussen te komen voor het Hof.

B.6.2.4. De vzw « Scientology Kerk van België » maakt het in haar verzoekschrift tot tussenkomst aannemelijk dat de bestreden bepalingen van strafrechtelijke aard op haar zouden kunnen worden toegepast. Zij doet derhalve blijken van het vereiste belang.

B.6.3. De verzoeken tot tussenkomst zijn ontvankelijk.

Ten aanzien van de oorsprong van de bestreden wet en de doelstellingen ervan

B.7.1. De bestreden wet van 26 november 2011 is het resultaat van vier wetsvoorstellen (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080, DOC 53-1198, DOC 53-1206 en DOC 53-1217), ingediend bij de Kamer van volksvertegenwoordigers, die ertoe strekken niet alleen wantoestanden waaraan sekten zich schuldig maakten strafbaar te stellen, maar tevens het misbruik van de zwakheid van alle personen wier kwetsbaarheid vanwege hun leeftijd, een ziekte, een zwangerschap of een lichamelijk of geestelijk gebrek duidelijk is of gekend is door de dader van de feiten (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 5). Door de Commissie voor de Justitie werd beslist om het wetsvoorstel DOC 53-0080/001 als basis voor de bespreking te gebruiken.

B.7.2. De wet van 26 november 2011 komt voort uit het parlementair onderzoek naar sekten in de jaren '90 (*Parl. St.*, Kamer, 1995-1996, nr. 313/1). De parlementaire onderzoekscommissie had aanbevolen om misbruik van kwetsbare personen te bestraffen omdat de toen geldende strafbepalingen niet volstonden om de verdachte praktijken van sekten aan te pakken (*ibid.*, 1995-1996, nr. 313/8, p. 224). De wet van 26 november 2011 heeft evenwel tot doel om op te treden niet enkel tegen de wantoestanden van sekten, maar ook tegen het anderszins misbruik maken van zwakken, zoals ouderen, gehandicapten en minderjarigen.

De wet voert allereerst een nieuw autonoom artikel in, dat in het algemeen het misbruik maken van zwakken strafbaar stelt (artikel 442^{quater} van het Strafwetboek, ingevoegd bij artikel 36 van de bestreden wet) en, vervolgens, verzwaart de wet ook de straffen bij reeds bestaande misdrijven, indien de dader het basismisdrijf pleegt tegen personen die kwetsbaar zijn vanwege hun leeftijd, ziekte, zwangerschap of lichamelijk of geestelijk gebrek. In laatste instantie wordt ook het vorderingsrecht van verenigingen uitgebreid (artikel 43).

B.7.3. De auteur van het basiswetsvoorstel merkte op dat het voormelde wetsvoorstel de tekst overnam van de in aansluiting op de werkgroep « sekten » ingediende wetsvoorstellen DOC 51-2935/001 en DOC 52-0493/001. Er waren, volgens de indiener, nog steeds sekten actief.

« Er is zelfs een bepaalde radicalisering van de sektarische bewegingen, waardoor hun volgelingen vaak worden aangezet tot collectieve zelfdoding. Als de sekten duizenden mensen, kinderen én volwassenen, blijven overhalen om lid te worden, als ze mensen uitbuiten door slavernij of prostitutie en als ze hen financieel bedriegen of fysiek mishandelen, vormen die bewegingen ook een bedreiging voor de hele bevolking.

Om dergelijke uitwassen te voorkomen is waakzaamheid geboden en moet de rechterlijke macht de aangepaste middelen krijgen om dergelijke praktijken te bestrijden. Het is immers onontbeerlijk dat de parketten en de politiediensten over aangepaste wetten beschikken om de verdachte en laakbare praktijken van bepaalde sekten doeltreffend te kunnen bestrijden.

Vastgesteld wordt dat de in ons Strafwetboek vervatte strafbaarstellingen ontoereikend zijn en dat ze moeten worden aangescherpt. De vigerende wetgeving biedt immers niet de mogelijkheid de inbreuken op de psychische integriteit van de menselijke persoon te bestraffen.

[...]

Het is belangrijk onze wetgeving te versterken, teneinde de rechters de mogelijkheid te bieden de misdadige praktijken van de sektarische bewegingen te veroordelen. Toch is evenzeer van belang ervoor te zorgen dat de grondbeginselen van de vrije meningsuiting, de vrijheid van geloof en de vrijheid van vereniging, die de grondslagen van onze rechtsstaat vormen, niet in het gedrang komen. Bijgevolg stelt dit wetsvoorstel de mentale destabilisatie van personen en het misbruik van personen in een verzwakte positie strafbaar » (*Parl. St.*, Kamer, B.Z. 2010, DOC 53-0080/001, pp. 3-4).

B.7.4. Het verslag namens de Commissie voor de Justitie (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007) maakt duidelijk dat het wetsvoorstel werd aangepast ingevolge verschillende amendementen, die werden ingediend om tegemoet te komen aan het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State, naar aanleiding van het wetsvoorstel DOC 52-0493/001.

« Dit wetsvoorstel is niet uitsluitend bedoeld om wantoestanden waaraan sekten zich schuldig maken te vervolgen maar beoogt eveneens het misbruik van de zwakheid van ouderen op gepaste wijze te bestraffen » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 4).

B.7.5. Het wetsontwerp, zoals overgezonden aan de Senaat (*Parl. St.*, Senaat, 2010-2011, nr. 5-1095/3), streeft twee belangrijke doelstellingen na :

« [Enerzijds] wordt in het Strafwetboek het ‘ misbruik van personen in een verzwakte positie ’ opgenomen als een nieuw misdrijf, zodat de illegale praktijken van schadelijke sektarische organisaties beter kunnen worden bestreden en anderzijds wordt er zo een strafrechtelijk antwoord geboden voor de problematiek van de mishandeling van kwetsbare personen in het algemeen en van ouderen in het bijzonder » (*ibid.*, p. 2).

De hoofdlijnen van het wetsontwerp zijn de volgende :

« De mentale destabilisatie van personen en het misbruik van personen in een verzwakte positie wordt strafbaar gesteld en de strafrechtelijke bescherming van bijzonder kwetsbare personen tegen mishandeling en misbehandeling wordt uitgebreid » (*ibid.*, p. 3).

B.8.1. Het bestreden artikel 36 is ingevoerd omdat « de parlementsleden belang hechten aan de bescherming van de kwetsbare personen; in dat verband verwijst [de indiener van het wetsvoorstel] naar de meningen van de spelers in het veld, die graag hadden gezien dat men in een wettelijk instrument voorziet om te kunnen optreden tegen de zich almaar vaker voordoende verontrustende feiten » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 21).

De ingediende tekst is ingegeven door « de Franse zogenaamde ‘ About-Picard ’-wet, waarvan de efficiëntie reeds bewezen is » (*ibid.*).

B.8.2. Artikel 36 is het resultaat van diverse amendementen, waarbij het de bedoeling was gevolg te geven aan de opmerkingen die de Raad van State over het oorspronkelijke wetsvoorstel heeft gemaakt.

« De definitie van het ‘ misbruik van zwakte ’ wordt aangescherpt. De structuur en de formulering van het artikel worden verbeterd.

In artikel 442^{quater}, § 1, wordt het nieuwe strafbare feit ‘ misbruik van zwakte ’ gedefinieerd » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 22).

« Het is hoegenaamd niet de bedoeling van de indieners te raken aan de in de Grondwet verankerde vrijheden van erediens en van vereniging. Wel zijn zij de mening toegedaan dat streng moet worden opgetreden tegen misbruik van mensen in een verzwakte positie, zeker wanneer de manipulatie van die mensen nog werd versterkt door de druk van een groep mensen die zich bundelen door een ideaal of een gemeenschappelijke visie op spiritualiteit. Hoewel het de indieners van het wetsvoorstel niet toekomt te oordelen of dat ideaal dan wel

die gemeenschappelijke visie al dan niet rationeel zijn, lijkt het integendeel belangrijk paal en perk te stellen aan de kwalijke gevolgen die het nastreven of beleven van dat ideaal of van die gemeenschappelijke visie kan hebben voor personen en goederen » (*ibid.*, pp. 24-25).

B.8.3. De parlementaire voorbereiding wijst erop dat de mogelijkheid tot het instellen van rechtsvorderingen door verenigingen reeds in beperkte mate bestaat in de wet van 24 november 1997 strekkende om het geweld tussen partners tegen te gaan (artikel 7). Evenwel is, luidens die parlementaire voorbereiding, artikel 43

« nodig daar personen die zich meer bepaald vanwege hun leeftijd in een kwetsbare positie bevinden, vaak uit vrees voor represailles geen aanklacht indienen wegens mishandelingen of geweldplegingen jegens hun persoon of bezit, omdat ze bevreesd zijn definitief achtergelaten of beroofd te worden.

Daar het niet de bedoeling is een wildgroei te creëren aan vzw's met vorderingsrechten terzake, worden specifieke bijkomende voorwaarden gesteld [...].

De voorgestelde bepaling wenst deze verenigingen ook, met toestemming van de betrokkene, een recht [te] geven om in rechte te treden bij belaging, dat een klachtmisdrijf is en dat bijgevolg tot nog toe enkel op persoonlijk verzoek van het slachtoffer kon worden vervolgd door het parket » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/002, p. 12).

Ten gronde

Wat het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie betreft

B.9. Het eerste middel in de zaak nr. 5459 en het vierde middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 zijn afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. In de zaken nrs. 5460 en 5461 wordt het vierde middel eveneens afgeleid uit de schending van artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in samenhang gelezen met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 1 van het Twaalfde Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Gelovigen die behoren tot een sekte zouden anders worden behandeld dan gelovigen die behoren tot een erkende godsdienst, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording zou bestaan. Volgens de verzoekende en de tussenkomenende partijen gaat het bestreden artikel 36, vanwege zijn vaagheid, ervan uit dat personen die lid zijn van een sekte zich in een toestand van onderwerping bevinden; de leden van een sekte worden geacht in een staat van zwakheid

te zijn, niet meer in staat tot een reactie en bovendien aangetast in hun integriteit. Daardoor trekt artikel 36 de beslissingen die de leden van de sekten uit vrije wil hebben genomen in twijfel en pleegt het aldus inbreuk op een aantal fundamentele rechten en vrijheden.

De verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 en de tussenkomen partij in de zaken nrs. 5459, 5460 en 5461 doen het bestaan gelden van een indirecte discriminatie. Artikel 36 van de wet van 26 november 2011 zou in werkelijkheid enkel worden toegepast op religieuze minderheden.

B.10.1. Artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging te belijden door de eredienst, door het onderwijzen ervan, door de praktische toepassing ervan en het onderhouden van de geboden en voorschriften.

2. De vrijheid van godsdienst of overtuiging te belijden kan aan geen andere beperkingen zijn onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorzien, en die in een democratische samenleving nodig zijn voor de openbare orde, gezondheid of zedelijkheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

B.10.2. Artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen. Dit artikel belet niet dat Staten radio-omroep-, bioscoop- of televisieondernemingen kunnen onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2. Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen ».

B.10.3. Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Het genot van de rechten en vrijheden, welke in dit Verdrag zijn vermeld, is verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status ».

B.10.4. Artikel 1 van het niet door België geratificeerde Twaalfde Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Het genot van elk in de wet neergelegd recht moet worden verzekerd zonder enige discriminatie op welke grond dan ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status.

2. Niemand mag worden gediscrimineerd door enig openbaar gezag op, met name, een van de in het eerste lid vermelde gronden ».

B.11.1. Artikel 442^{quater}, § 1, van het Strafwetboek maakt geen onderscheid tussen leden van een sekte, dan wel leden van een erkende godsdienst. Die bepaling vormt een nieuw hoofdstuk, te weten hoofdstuk IV^{ter} (« Misbruik van de zwakke toestand van personen »).

Hoewel uit de parlementaire voorbereiding van het oorspronkelijk wetsvoorstel DOC 53-0080/001 zou kunnen worden afgeleid dat dat artikel werd ingevoerd met het oog op het bestraffen van sektarische verenigingen (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 22), werd het toepassingsgebied ervan evenwel, ingevolge diverse amendementen, uitgebreid zodat het thans van toepassing is op alle misbruiken van de zwakheid van personen.

In tegenstelling tot wat de verzoekende en tussenkomende partijen aanvoeren, heeft de bestreden bepaling dus noch tot doel noch tot gevolg dat een verschil in behandeling wordt ingevoerd tussen leden van zogenaamde sekten en leden van erkende godsdiensten en leidt zij er evenmin toe dat een persoon wordt beschouwd als zijnde in een toestand van zwakte die zijn oordeelsvermogen ernstig verstoort door het enkele feit dat hij tot een religieuze minderheid behoort.

B.11.2. De verzwarende omstandigheden vervat in paragraaf 2, 1° en 4°, van hetzelfde artikel daarentegen beogen niet uitsluitend maar meer in het bijzonder sektarische praktijken of bewegingen.

Wat betreft de verzwarende omstandigheid bedoeld in artikel 442*quater*, § 2, 1°, van het Strafwetboek werd immers in de parlementaire voorbereiding onderstreept :

« De in artikel 442*quater*, [§ 2,] 1° en 4° bedoelde verzwarende omstandigheden [...] komen in het bijzonder voor bij misbruiken die worden begaan bij sektarische bewegingen, waar slachtoffers in een toestand van fysieke en psychische onderwerping worden gebracht zodat hun oordeelsvermogen verzwakt, met name via methodes zoals zuiveringskuren, diëten, vastenkuren, afzonderingen, lichamelijke en psychische pesterijen enzovoort » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 24).

Wat betreft de verzwarende omstandigheid bedoeld in artikel 442*quater*, § 2, 4°, van het Strafwetboek werd gepreciseerd :

« De in § 2, 4°, bedoelde verzwarende omstandigheid heeft hoofdzakelijk betrekking op misbruik bij sektarische bewegingen. Teneinde echter niet te veel te worden beknot door kwalificaties die worden gehanteerd in het vennootschapsrecht of het verenigingsrecht, hebben de indieners van het wetsvoorstel ervoor gekozen de generische term ‘ vereniging ’ te gebruiken, zoals die ook wordt gebruikt in de artikelen 322 tot 326 van het Strafwetboek, die samen hoofdstuk 1 (‘ Vereniging met het oogmerk om een aanslag te plegen op personen of op eigendommen en criminele organisatie ’) van titel VI vormen » (*ibid.*).

B.11.3. Wanneer hij beslist om verzwarende omstandigheden vast te stellen voor het misdrijf van misbruik van zwakheid, staat het aan de wetgever daarbij de praktijken of methoden aan te wijzen die hem het meest afkeurenswaardig lijken.

Te dezen is het redelijkerwijze verantwoord het misbruik van zwakheid strenger te bestraffen wanneer die zwakheid zelf ontstaat door praktijken van indoctrinatie door de dader van het misdrijf of zijn medeplichtigen, die kunnen bestaan binnen religieuze minderheden of sektarische groepen, of wanneer de misbruiken worden geïnstitutionaliseerd binnen een vereniging, in voorkomend geval een religieuze.

In zoverre het redelijkerwijze verantwoord is het misbruik van zwakheid gepleegd in de omstandigheden beschreven in artikel 442*quater*, § 2, 1° en 4°, van het Strafwetboek strenger te bestraffen, leidt het feit dat dergelijke omstandigheden vaker zouden voorkomen bij

sektarische bewegingen dan elders, niet tot een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.11.4. Het eerste middel in de zaak nr. 5459 en het vierde middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 zijn niet gegrond.

Wat het wettigheidsbeginsel in strafzaken betreft

B.12. Het tweede middel in de zaak nr. 5459 is afgeleid uit de schending van artikel 12, tweede lid, van de Grondwet. In de zaken nrs. 5460 en 5461 is het eerste middel afgeleid uit de schending van artikel 12, tweede lid, van de Grondwet in samenhang gelezen met de artikelen 6 en 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Allereerst merken de verzoekende partijen in de zaak nr. 5459 op dat het bestreden artikel 36 een te ruime en vage formulering heeft. Met de formulering « iemands fysieke of psychische zwakheid die het oordeelsvermogen van de betrokkene ernstig verstoort » zou niet duidelijk zijn wie nu precies tot de categorie van beschermde personen behoort. De wetgever beoogt hiermee, volgens de verzoekende partijen, de personen met een verminderde wilsvrijheid maar verliest daarbij uit het oog dat de wilsvrijheid uit twee componenten bestaat, te weten een oordeelsvermogen en een controlevermogen. Daarnaast wordt door de wetgever geen uitsluitel gegeven over wanneer nu precies de zwakte ernstig genoeg is om een bijzondere bescherming te genieten. Bovendien vereist het subjectieve bestanddeel van een misdrijf dat de dader kennis heeft van de zwakheid van zijn slachtoffer, maar de vraag kan worden gesteld wanneer iemand duidelijk zwak is.

De verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 merken op dat de door de wetgever gebruikte begrippen veelal bekend zijn, maar dat die nu als verzwarende omstandigheid in het strafrecht zijn opgenomen. Door artikel 36 van de wet van 26 november 2011 worden de verzwarende omstandigheden een misdrijf, waardoor het heel moeilijk is de precieze inhoud ervan te vatten. Het betreft met name de begrippen « zwakheid », « bedrieglijk misbruik », « oordeelsvermogen », « verstoring » van het oordeelsvermogen, aantastingen van de « fysieke of geestelijke integriteit dan wel het vermogen », « toestand van

fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk » en « deelneming aan de bedrijvigheden van de verenigingen ».

B.13.1. Artikel 12, tweede lid, van de Grondwet bepaalt :

« Niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft ».

B.13.2. Artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

2. Dit artikel staat niet in de weg aan het vonnis en de straf van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten, hetwelk ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen welke door de beschaafde volken worden erkend ».

B.14. Het middel afgeleid uit de schending van het wettigheidsbeginsel in strafzaken is niet gegrond in zoverre het de schending aanvoert van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, omdat die bepaling betrekking heeft op het recht op een eerlijk proces.

B.15.1. Door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen om te bepalen in welke gevallen strafvervolgning mogelijk is, waarborgt artikel 12, tweede lid, van de Grondwet aan elke burger dat geen enkele gedraging strafbaar zal worden gesteld dan krachtens de regels aangenomen door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken gaat bovendien uit van de idee dat de strafwet moet worden geformuleerd in bewoordingen op grond waarvan eenieder, op het ogenblik waarop hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is. Het eist dat de wetgever in voldoende nauwkeurige, duidelijke en rechtszekerheid biedende bewoordingen bepaalt welke feiten strafbaar worden gesteld, zodat, enerzijds, diegene die een gedrag aanneemt, vooraf op afdoende wijze kan inschatten wat het strafrechtelijke gevolg van dat

gedrag zal zijn en, anderzijds, aan de rechter geen al te grote beoordelingsbevoegdheid wordt gelaten.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken staat evenwel niet eraan in de weg dat de wet aan de rechter een beoordelingsbevoegdheid toekent. Er dient immers rekening te worden gehouden met het algemene karakter van de wetten, de uiteenlopende situaties waarop zij van toepassing zijn en de evolutie van de gedragingen die zij bestraffen.

Aan het vereiste dat een misdrijf duidelijk moet worden omschreven in de wet is voldaan wanneer de rechtzoekende, op basis van de bewoordingen van de relevante bepaling en, indien nodig, met behulp van de interpretatie daarvan door de rechtscolleges, kan weten welke handelingen en welke verzuimen zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid meebrengen.

Enkel bij onderzoek van een specifieke strafbepaling is het mogelijk om, rekening houdend met de elementen eigen aan de misdrijven die zij wil bestraffen, te bepalen of de door de wetgever gehanteerde algemene bewoordingen zo vaag zijn dat ze het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel zouden schenden.

B.15.2. Artikel 442^{quater} van het Strafwetboek verduidelijkt, met betrekking tot het woord « zwakheid », dat het moet gaan om een zwakte die iemands oordeelsvermogen ernstig verstoort. In de parlementaire voorbereiding is aangegeven dat het niet aangewezen was de toestand van zwakte al te strikt te omschrijven.

« Er wordt alleen gepreciseerd dat die toestand van zwakte zowel fysiek als psychisch kan zijn. De parketmagistraten en de magistraten van de zetel moeten immers over een zo groot mogelijke bewegingsvrijheid beschikken om de toestand van zwakte van een persoon in te schatten, ongeacht of die zwakte permanent, tijdelijk, van voorbijgaande dan wel blijvende aard is. De magistraten zullen nog altijd de hulp van deskundigen (artsen, psychiaters, psychologen) kunnen inroepen wanneer zij moeten beslissen of het slachtoffer zich al dan niet in een verzwakte positie bevindt » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 23).

Teneinde vast te stellen of de zwakheid van dien aard is dat een misdrijf is gepleegd, is het tevens noodzakelijk dat de fysieke of psychische zwakheid « het oordeelsvermogen van de betrokkene ernstig verstoort ».

Het bestaan van de « zwakheid » op het ogenblik dat de dader ervan wordt verdacht daarvan misbruik te hebben gemaakt, zal op grond van objectieve gegevens *a posteriori* moeten worden vastgesteld.

Ten slotte kan de aanwijzing van de te beschermen categorieën van personen niet los worden gezien van, enerzijds, het vereiste van bijzonder opzet van de dader, en, anderzijds, de beoogde doelstelling die erin bestaat personen te beschermen tegen derden die hen ertoe willen brengen een handeling te verrichten waardoor hun fysieke of geestelijke integriteit dan wel hun vermogen ernstig wordt aangetast.

De beoordelingsbevoegdheid die, voor de analyse van de toestand van « zwakheid », thans aan de rechter wordt verleend, is, gelet op het noodzakelijkerwijs algemene karakter van de strafbaarstelling, de uiteenlopende situaties waarop de strafbaarstelling van toepassing is, zoals de permanente of de tijdelijke zwakheid, en de verschillende gedragingen die zij bestraft, in overeenstemming met het wettigheidsbeginsel. Het begrip is voldoende expliciet opdat een normaal voorzichtige en vooruitziende rechtzoekende redelijkerwijs in staat is de draagwijdte ervan te bepalen.

B.15.3. Met betrekking tot de woorden « bedrieglijk misbruik » heeft de Raad van State in een advies met betrekking tot een voorontwerp van wet waarvan de inhoud analoog was aan die van de bestreden bepaling, gesteld :

- « Zoals de vertegenwoordigster van de minister heeft gepreciseerd, moet degene die het misbruik heeft begaan geweten hebben dat het slachtoffer onwetend was of zich in een zwakke positie bevond als gevolg van zijn minderjarigheid of van een bijzondere kwetsbaarheid veroorzaakt door één van de in het voorontwerp genoemde posities of toestanden ».

- « De vertegenwoordigster van de minister heeft tevens gesteld dat degene die het misbruik heeft gepleegd geweten moet hebben dat het gedrag waartoe hij het slachtoffer gebracht heeft een ernstige aantasting van diens fysieke integriteit, diens fysieke of mentale gezondheid of diens vermogen inhield ».

- « De vertegenwoordigster van de minister heeft bevestigd dat het loutere feit dat de vervolgte persoon het slachtoffer gevraagd heeft een gedrag aan te nemen dat een ernstige aantasting van diens fysieke integriteit, diens fysieke of mentale gezondheid of diens vermogen inhoudt, niet volstaat opdat van een strafbaar feit sprake zou zijn. Er moet sprake zijn van misbruik, dat wil zeggen bedrieglijke manoeuvres, manipulatie, die, zoals de vertegenwoordigster van de minister eveneens heeft gepreciseerd, het slachtoffer ertoe

gebracht hebben een gedrag aan te nemen dat het anders niet zou hebben vertoond » (*Parl. St.*, Kamer, 2008-2009, DOC 52-0493/002, pp. 11-12).

In de parlementaire voorbereiding van de bestreden bepaling wordt vermeld :

« Gewoon misbruik wordt niet bestraft. Het misbruik moet bedrieglijk zijn. Dat houdt in dat, opdat het misdrijf zou vaststaan, een bijzonder opzet vereist is.

Voorts moet het misbruik wetens worden gepleegd en moet de dader daarbij weet hebben van de toestand van zwakte van het slachtoffer. Het - louter - bedrieglijk misbruik zou niet volstaan om er rekenschap van te geven dat de dader van het misdrijf kennis moet hebben van de staat van zwakte » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 23).

Daaruit volgt dat de wet vereist dat de dader wist dat zijn slachtoffer zich in een toestand van zwakheid bevond, dat zijn handeling een misbruik van die toestand uitmaakte, zijnde een specifiek gedrag waarbij opzettelijk is geprofiteerd van de verminderde waakzaamheid van zijn slachtoffer en dat het gedrag dat hij bij zijn slachtoffer teweegbracht ernstig afbreuk kon doen aan diens fysieke of geestelijke integriteit of aan diens vermogen.

Pas wanneer die bestanddelen verenigd zijn bij de dader, is deze strafbaar.

Onder dat voorbehoud van interpretatie, is het begrip « bedrieglijk misbruik » niet dermate vaag dat het niet iedereen zou toelaten te weten of een gedrag, op het ogenblik dat het wordt aangenomen, de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de betrokkene met zich zou kunnen meebrengen. Het feit dat de rechter nog zou kunnen beschikken over een beoordelingsbevoegdheid, in bepaalde omstandigheden die eigen zijn aan de zaak, ontnemt aan de wet niet het voldoende nauwkeurig karakter ervan om te voldoen aan het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel.

B.15.4. Met betrekking tot de begrippen « fysieke of geestelijke integriteit dan wel het vermogen » en de « ernstige aantasting » ervan, preciseert de Ministerraad dat de interpretatie ervan geen kwestie van ideologie mag zijn. De beoordeling die door de onpartijdige en onafhankelijke rechter dient te gebeuren, dient te geschieden rekening houdend met de specifieke elementen van de zaak die voor hem is gebracht.

Niets in de parlementaire voorbereiding geeft aan dat aan die begrippen een andere betekenis zou moeten worden gegeven dan die welke daaraan wordt gegeven in het gewone

taalgebruik. Bovendien dient de rechter, bij de beoordeling van het misdrijf, niet alleen rekening te houden met de « ernstige aantasting van de fysieke of geestelijke integriteit dan wel het vermogen », maar tevens met de zwakheid van het slachtoffer en het bedrieglijk misbruik van de dader.

B.15.5. Met betrekking tot de zinsnede « indien de in § 1 bedoelde handeling of onthouding van een handeling voortvloeit uit een toestand van fysieke of psychische onderwerping door aanwending van zware of herhaalde druk of van specifieke technieken om het oordeelsvermogen te verstoren » (artikel 442*quater*, § 2, 1°) wordt in de parlementaire voorbereiding opgemerkt dat het te dezen een verzwarende omstandigheid betreft :

« De in artikel 442*quater*, [§ 2,] 1° en 4° bedoelde verzwarende omstandigheden [...] komen in het bijzonder voor bij misbruiken die worden begaan bij sektarische bewegingen, waar slachtoffers in een toestand van fysieke en psychische onderwerping worden gebracht zodat hun oordeelsvermogen verzwakt, met name via methodes zoals zuiveringskuren, diëten, vastenkuren, afzonderingen, lichamelijke en psychische pesterijen enzovoort » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 24).

Voormelde verzwarende omstandigheid vindt haar oorsprong in het verslag van de commissie belast met het « parlementair onderzoek met het oog op de beleidsvorming ter bestrijding van de onwettige praktijken van de sekten en van de gevaren ervan voor de samenleving en voor het individu, inzonderheid voor de minderjarigen ». Een deel van dat verslag is gewijd aan de « praktijken van de bewegingen die door de parlementaire onderzoekscommissie werden geïdentificeerd » :

« De gedragstechnieken hebben betrekking op de beïnvloeding van de relaties tussen de adepten en hun milieu van afkomst, op de communicatie tussen adept en buitenwereld, en op de reglementering van het leven binnen de groep met betrekking tot voeding, slaap, sexualiteit, werk en vrijetijdsbesteding. Via emotionele technieken wordt een empathische relatie met de adept opgebouwd die de integratie van de adept mogelijk en gemakkelijker moet maken. Cognitieve aspecten hebben betrekking op de doctrine of heilsboodschap, de informatie-instroom, de aard van de informatie, taal, symbolen en moraal. Tenslotte wordt vaak gebruik gemaakt van technieken die leiden tot gedragingen van het prepsychotische of hallucinerende type » (*Parl. St.*, Kamer, 1995-1996, nr. 313/8, pp. 143-144).

B.15.6. Wat betreft de zinsnede « indien het in § 1 bedoelde misbruik een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft » (artikel 442*quater*, § 2, 4°), vermeldt de parlementaire voorbereiding :

« De in [artikel 442^{quater},] § 2, 4°, bedoelde verzwarende omstandigheid heeft hoofdzakelijk betrekking op misbruik bij sektarische bewegingen. Teneinde echter niet te veel te worden beknot door kwalificaties die worden gehanteerd in het vennootschapsrecht of het verenigingsrecht, hebben de indieners van het wetsvoorstel ervoor gekozen de generische term ‘ vereniging ’ te gebruiken, zoals die ook wordt gebruikt in de artikelen 322 tot 326 van het Strafwetboek, die samen met hoofdstuk 1 (‘ Vereniging met het oogmerk om een aanslag te plegen op personen of op eigendommen en criminele organisaties ’) van titel VI vormen.

Tevens vonden de indieners van het wetsvoorstel het belangrijk dat de tekst betrekking zou hebben op elke dader of medeplichtige van frauduleus misbruik van iemands verzwakte positie, zonder dat het daarbij van belang is welke plaats de betrokkene in de hiërarchie van de organisatie of van de vereniging inneemt. De indieners zien immers niet in waarom alleen de leiders van een organisatie voor vervolging in aanmerking zouden komen.

Bovendien zij erop gewezen dat het door de indieners beoogde misdrijf niet zomaar betrekking heeft op het loutere feit dat men tot een organisatie behoort; wel vormt dat lidmaatschap een verzwarende omstandigheid bij het in § 1 bedoelde misdrijf.

Wie zelf het slachtoffer is van misbruik van zijn verzwakte positie, kan immers niet medeplichtig zijn aan een ander misbruik van een verzwakte positie, omdat de betrokkene per definitie niet over zijn/haar volledige oordeels- en redeneervermogen beschikt.

Het is hoegenaamd niet de bedoeling van de indieners te raken aan de in de Grondwet verankerde vrijheden van erediens en van vereniging. Wel zijn zij de mening toegedaan dat streng moeten worden opgetreden tegen misbruik van mensen in een verzwakte positie, zeker wanneer de manipulatie van die mensen nog werd versterkt door de druk van een groep mensen die zich bundelen rond een ideaal of een gemeenschappelijke visie op spiritualiteit. Hoewel het de indieners van het wetsvoorstel niet toekomt te oordelen of dat ideaal dan wel die gemeenschappelijke visie al dan niet rationeel zijn, lijkt het integendeel belangrijk paal en perk te stellen aan de kwalijke gevolgen die het nastreven of beleven van dat ideaal of van die gemeenschappelijke visie kan hebben voor personen en goederen.

Bovendien wordt in het raam van de toepassing van die verzwarende omstandigheid ook altijd het tweede bestanddeel van het misdrijf geëist : het feit dat de dader of de medeplichtige van het misdrijf op de hoogte was van de verzwakte positie van het slachtoffer » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, pp. 24-25).

Uit artikel 442^{quater}, § 2, 4°, van het Strafwetboek en uit de parlementaire voorbereiding ervan kan derhalve worden afgeleid dat de bestreden bepaling het bedrieglijk misbruik van de dader wenst te bestraffen en wanneer dat misbruik deel uitmaakt van de hoofd- of bijkomende activiteit van een vereniging, is de verzwarende omstandigheid van toepassing. Derhalve wordt hiermee het gedrag van de dader bedoeld en niet het gedrag van het slachtoffer en wordt hierdoor een duidelijk onderscheid gemaakt met het enkele feit van deelneming aan een activiteit van een vereniging of van geloofsverandering, dat niet strafbaar is.

B.15.7. Aan een tekst met algemene draagwijdte kan niet worden verweten geen preciezere definities te geven van bepaalde begrippen. Zoals het hem toekomt wanneer hij over de ernst van de aan hem voorgelegde feiten moet oordelen, zal de rechter de constitutieve bestanddelen van het misdrijf moeten beoordelen, niet op grond van subjectieve opvattingen die de toepassing van de bestreden bepaling onvoorzienbaar zouden maken, maar door de objectieve bestanddelen van elk misdrijf in overweging te nemen en met de specifieke omstandigheden van elke zaak rekening te houden.

B.15.8. Het begrip « sektarische praktijken » in artikel 43 van de wet van 26 november 2011 valt niet onder het toepassingsgebied van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, omdat artikel 43, in tegenstelling tot het bestreden artikel 36, geen strafbaarstelling invoert. Er wordt enkel een vorderingsrecht toegekend aan bepaalde verenigingen.

B.16. De middelen zijn niet gegrond.

Wat de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van meningsuiting betreft

B.17. Het derde middel in de zaak nr. 5459 is afgeleid uit de schending van artikel 19 van de Grondwet. In de zaken nrs. 5460 en 5461 wordt eveneens de schending aangevoerd van artikel 9 (tweede middel) en artikel 10 (derde middel) van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Allereerst merken de verzoekende partijen in de zaak nr. 5459 op dat de bestreden wet ervan uitgaat dat personen die lid zijn van een zogenaamde sekte zich in een staat van onderwerping bevinden en dat de sekteleiders de leden misbruiken. De overheid zou derhalve willen optreden als een gewetenspolitie en het gedrag van haar burgers willen reguleren. Bovendien heeft de bestreden wet een afschrikkend effect (« *chilling effect* ») omdat de slachtoffers verschillende verenigingen ten onrechte zullen vervolgen, terwijl het oprichten van sekten en het lid zijn van een sekte op zich niet strafbaar is.

De verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 voeren aan dat de bestreden wet de vrijheid van godsdienst in het gedrang brengt. De bestreden maatregelen zouden in de eerste plaats de bescherming van personen tegen sekten beogen. Ten aanzien van die personen

zou de vrijheid van eredienst worden beperkt op een wijze die niet voldoet aan de inmengingsvoorwaarden bedoeld in artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, zoals die voortvloeien uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Krachtens het bestreden artikel 36 kan een vervolging immers worden ingesteld door derden, en niet uitsluitend door het slachtoffer, dat zich integendeel tegen een dergelijke vervolging zou kunnen verzetten. Daarnaast handelt artikel 43 uitdrukkelijk over de « sektarische praktijken », waardoor er tevens sprake zou zijn van een inbreuk op de vrijheid van godsdienst.

De bestreden artikelen zouden tevens strijdig zijn met de vrijheid van meningsuiting, omdat ze een afschrikkend effect of een effect van zelfcensuur zouden hebben, waardoor zij de vrijheid om met derden te communiceren zouden beperken.

B.18. Artikel 19 van de Grondwet bepaalt :

« De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd ».

B.19.1. Door een strafsancie in te voeren voor daders die, wetens en willens, bedrieglijk misbruik maken van de fysieke of psychische zwakheid van een persoon die het oordeelsvermogen van die persoon ernstig verstoort, teneinde hem ertoe aan te zetten een handeling te verrichten dan wel zich van een handeling te onthouden, waarbij zijn fysieke of geestelijke integriteit of zijn vermogen ernstig wordt aangetast, kan het bestreden artikel 36, wegens het algemene karakter van de bewoordingen ervan, een inmenging vormen in de vrijheid van eredienst van leden van de zogenaamde sekten.

B.19.2. Er dient bijgevolg te worden onderzocht of die inmenging is bepaald bij een voldoende toegankelijke en nauwkeurige wet, noodzakelijk is in een democratische samenleving, beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en evenredig is met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen.

B.19.3. Zoals blijkt uit B.15.1 tot B.15.8, beantwoordt de wet aan de vereisten van toegankelijkheid en nauwkeurigheid.

B.19.4.1. De vrijheid van godsdienst en eredienst omvat onder meer de vrijheid om hetzij alleen, hetzij met anderen, zijn godsdienst of zijn overtuiging tot uiting te brengen. De voormelde grondwets- en verdragsbepalingen beschermen evenwel niet elke daad die door een godsdienst of overtuiging is geïnspireerd en waarborgen niet in alle omstandigheden het recht om zich naar de religieuze voorschriften of naar zijn overtuiging te gedragen (EHRM, 2 oktober 2001, *Pichon en Sajous* t. Frankrijk; 29 juni 2004, *Leyla Sahin* t. Turkije, § 66; grote kamer, 10 november 2005, *Leyla Sahin* t. Turkije, § 105; 13 november 2008, *Mann Singh* t. Frankrijk).

B.19.4.2. Artikel 19 van de Grondwet bepaalt uitdrukkelijk dat het niet in de weg staat aan de bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van de erin vermelde vrijheden worden gepleegd. Ook de aangevoerde verdragsbepalingen staan beperkingen toe voor zover die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn voor, met name, de openbare orde of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

B.19.4.3. In een democratische samenleving is het noodzakelijk de waarden en de beginselen die aan het Europees Verdrag voor de rechten van de mens ten grondslag liggen, te beschermen.

De grote kamer van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft in zijn arrest *Leyla Sahin* t. Turkije van 10 november 2005 als volgt geoordeeld :

« 108. Pluralisme, tolerantie en open geest kenmerken een ‘ democratische samenleving ’. Hoewel de belangen van individuen soms ondergeschikt moeten worden gemaakt aan die van een groep, wordt de democratie niet teruggebracht tot de constante suprematie van de mening van een meerderheid, maar vereist zij een evenwicht dat de individuen van een minderheid een rechtvaardige behandeling verzekert en dat elk misbruik van een overheersende positie voorkomt (zie, *mutatis mutandis*, *Young, James en Webster* t. Verenigd Koninkrijk, arrest van 13 augustus 1981, reeks A, nr. 44, p. 25, § 63, en *Chassagnou en anderen* t. Frankrijk [GK], nrs. 25088/94, 28331/95 en 28443/95, § 112, EHRM 1999-III). Het pluralisme en de democratie dienen eveneens te steunen op de dialoog en een geest van compromis, die noodzakelijkerwijs vanwege de individuen diverse toegevingen inhouden die verantwoord zijn met het oog op het vrijwaren en bevorderen van de idealen en waarden van een democratische samenleving (zie *mutatis mutandis*, *Parti communiste unifié de Turquie en anderen*, voormeld, pp. 21-22, § 45, en *Refah Partisi (Parti de la prospérité) en anderen*, voormeld, § 99). Hoewel de ‘ rechten en vrijheden van anderen ’ zelf zijn opgenomen onder die welke zijn gewaarborgd door het Verdrag of de Protocollen erbij, dient te worden aangenomen dat de noodzaak om ze te beschermen de Staten ertoe kan brengen andere rechten en vrijheden te beperken die eveneens in het Verdrag zijn verankerd :

het is precies dat constante streven naar een evenwicht tussen de fundamentele rechten van iedereen dat de grondslag van een ‘ democratische samenleving ’ vormt (*Chassagnou en anderen*, voormeld, § 113) ».

B.19.4.4. Behoudens in zeer uitzonderlijke gevallen moet de Staat zich niet uitspreken over de legitimiteit van de geloofsovertuigingen of over de wijze waarop die worden geuit (EHRM, grote kamer, 26 oktober 2000, *Hassan en Tchaouch* t. Bulgarije, § 78; 15 mei 2012, *Fernandez Martinez* t. Spanje, § 80).

Een inmenging in het recht op vrijheid van godsdienst kan echter worden verantwoord indien de gedragskeuzes die personen kunnen maken met toepassing van de religieuze normen onverenigbaar zijn met de Grondwet of met het Europees Verdrag voor de rechten van de mens of indien zij aan de gelovigen worden opgelegd onder dwang en tegen hun wil (EHRM, 10 juni 2010, *Jehovah's Witnesses of Moscow en anderen* t. Rusland, § 119). De vrijheid om zijn religieuze overtuigingen uit te drukken staat immers niet toe dat de overtuiging of toetreding wordt afgedwongen door middel van ongepaste druk (*ibid.*, § 139; 25 mei 1993, *Kokkinakis* t. Griekenland, § 48).

B.19.5. Uit de in B.7.1 en volgende in herinnering gebrachte toelichting bij de wetsvoorstellen die aan de oorsprong liggen van het bestreden artikel 36, vloeit voort dat de wetgever de bescherming van de zwakke personen beoogde.

Zoals in B.7.5 is vermeld, blijkt uit de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet dat twee doelstellingen zijn nagestreefd: het invoeren van een nieuw autonoom misdrijf « misbruik van personen in een verzwakte positie » en een strafrechtelijk antwoord bieden op de problematiek van de mishandeling van kwetsbare personen in het algemeen (*Parl. St.*, Senaat, 2010-2011, nr. 5-1095/3).

B.19.6. Dergelijke doelstellingen zijn legitiem en vallen onder de beperkingsgronden die zijn opgesomd in artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, namelijk de bescherming van de openbare orde, alsook de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

B.19.7. Het Hof moet voorts nagaan of is voldaan aan de voorwaarden van noodzakelijkheid in een democratische samenleving en van evenredigheid met de aldus nagestreefde wettige doelstellingen.

B.19.8.1.1. Uit de parlementaire voorbereiding van het bestreden artikel 36 blijkt dat het bestraffen van het misbruik van zwakke personen is ingegeven door de noodzaak om « in het strafrechtelijk instrumentarium te beschikken over een autonoom misdrijf, om beter bij de feitelijke situatie te kunnen aansluiten » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, p. 62) :

« Vastgesteld wordt dat de in ons Strafwetboek vervatte strafbaarstellingen ontoereikend zijn en dat ze moeten worden aangescherpt. De vigerende wetgeving biedt immers niet de mogelijkheid de inbreuken op de psychische integriteit van de menselijke persoon te bestraffen.

[Het] lijkt [...] nuttig onze wetgeving aan te vullen met nieuwe bepalingen in ons Strafwetboek, die tot doel hebben het misbruik van personen in een verzwakte positie strafbaar te stellen » (*Parl. St.*, Kamer, 2007-2008, DOC 52-0493/001, pp. 3-4).

B.19.8.1.2. Het feit dat in het Strafwetboek reeds bepalingen zijn opgenomen die het mogelijk zouden maken de door de wetgever beoogde misbruiken in voorkomend geval te bestraffen, zoals, onder meer, artikel 417*bis* tot artikel 417*quinquies* (onmenselijke en ontierende behandeling), artikel 496 en volgende (oplichting), artikel 470 (afpersing) en artikel 433*quinquies* (mensenhandel), heeft niet tot gevolg dat de wetgever niet zou mogen optreden. Het kan hem niet kwalijk worden genomen om te opteren voor een specifieke strafbaarstelling in geval van misbruik van zwakke personen.

De wetgever wenste immers de zwakke personen te beschermen, opdat hun rechten en vrijheden niet zouden worden geschaad door anderen die, wetens en willens, met bedrieglijk misbruik, inbreuk maken op hun rechten en vrijheden.

B.19.8.1.3. Rekening houdend met het bovenstaande kon de wetgever van oordeel zijn dat de specifieke strafbaarstelling van het misbruik van zwakke personen noodzakelijk is om redenen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

B.19.8.2. De toekenning, door artikel 43 van de wet van 26 november 2011, van een vorderingsrecht aan instellingen van openbaar nut en verenigingen zou de vrijheid van eredienst niet kunnen schenden omdat die bepaling op geen enkele wijze de band legt met het al dan niet behoren tot een bepaalde religieuze vereniging.

Zoals is gesteld in B.11.2, wordt het begrip « sektarische praktijken » enkel gebruikt om de verenigingen aan te wijzen die een vorderingsrecht kunnen hebben, maar wordt daardoor niet de vrijheid van eredienst aangetast.

B.19.9. Het Hof moet nog nagaan of het invoeren van een sanctie van strafrechtelijke aard teneinde de naleving van het bij de wet bepaalde verbod van bedrieglijk misbruik te waarborgen, geen gevolgen heeft die onevenredig zijn met de nagestreefde doelstellingen.

B.19.10.1. Artikel 442^{quater} van het Strafwetboek bestraft het misdrijf met een gevangenisstraf van één maand tot twee jaar en met een geldboete van honderd euro tot duizend euro of met één van die straffen alleen. Indien het misbruik gepaard gaat met een verzwarende omstandigheid uit artikel 442^{quater}, § 2, van het Strafwetboek, is een gevangenisstraf mogelijk van één jaar tot vier jaar en een geldboete van tweehonderd tot tweeduizend euro of één van die straffen alleen.

De rechtbank kan de veroordeelde ook geheel of gedeeltelijk ontzetten uit bepaalde burgerlijke en politieke rechten, zoals opgesomd in artikel 31, eerste lid, van het Strafwetboek (artikel 442^{quater}, § 4, van het Strafwetboek).

De rechter kan ook bevelen het vonnis of een samenvatting ervan op kosten van de veroordeelde bekend te maken (artikel 442^{quater}, § 5, van het Strafwetboek). De identiteit van het slachtoffer mag daarin niet vermeld zijn.

Naast die straffen kan het openbaar ministerie ook de verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen uit artikel 42, 3°, van het Strafwetboek vorderen. Daarnaast kan het ook de verruimde verbeurdverklaring vorderen uit artikel 43^{quater} van het Strafwetboek.

Pogingen tot het plegen van het misdrijf worden niet strafbaar gesteld.

B.19.10.2. Volgens de parlementaire voorbereiding werd gekozen voor een zo ruim mogelijke strafmaat, teneinde de magistraten zoveel mogelijk bewegingsruimte te geven :

« Dat de geldboeten zo hoog zijn, heeft er mee te maken dat de sektarische bewegingen en hun goeroes met hun zogezegde bijzondere krachten vaak over een groot fortuin beschikken, dat overigens nog aangroeit naarmate ze hun slachtoffers uitbuiten. Voorts beschikken zij soms over internationale connecties waardoor zij heel snel kunnen herwinnen wat zij mogelijkwerwijs waren verloren.

Door hen aldus tot zware geldboeten te veroordelen, verkleinen wellicht de risico's op recidive.

[...]

[Door de] bekendmaking [van het vonnis] zullen zoveel mogelijk mensen ervan in kennis kunnen worden gesteld dat 's lands gerechtelijke overheden de praktijken van deze verenigingen of gene individuen vervolgen en veroordelen. [...]

[...]

[...] De rechters moeten immers de personen die zich als onwaardig burger hebben gedragen, de mogelijkheid kunnen ontzeggen het voordeel van bepaalde beleidsmaatregelen te genieten of bepaalde openbare ambten te bekleden » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, pp. 25-26).

B.19.10.3. Wanneer de wetgever van oordeel is dat bepaalde gedragingen dienen te worden bestraft, valt het onder zijn beoordelingsbevoegdheid te beslissen of het opportuun is te kiezen voor strafrechtelijke sancties en het niveau ervan te bepalen.

De vaststelling van de ernst van een misdrijf en van de zwaarwichtigheid waarmee dat misdrijf kan worden bestraft, behoort tot het opportuniteitsoordeel van de wetgever. Het Hof zou zich op het aan de wetgever voorbehouden domein begeven indien het bij de vraag naar de verantwoording van de evenredigheid van de ingevoerde strafsancties zelf een afweging zou maken op grond van een waardeoordeel over de laakbaarheid van de betrokken feiten. Wat de strafmaat en de burgerrechtelijke gevolgen ervan betreft, moet de beoordeling van het Hof beperkt blijven tot die gevallen waar de keuze van de wetgever dermate onsamenhangend is dat ze leidt tot een kennelijk onredelijk verschil in behandeling tussen vergelijkbare misdrijven, of tot onevenredige gevolgen, gelet op de door de wetgever nagestreefde doestellingen.

B.19.10.4. Aangezien de bescherming van de zwakken in een democratische samenleving een wettig doel is, en een essentiële voorwaarde om eenieder in zijn grondrechten te beschermen, vermocht de wetgever ervan uit te gaan dat het misbruik van zwakken de werking van de samenleving en de uitoefening van grondrechten in het gevaar kon brengen en bijgevolg strafrechtelijk diende te worden bestraft.

Die maatregel is niet onevenredig met de nagestreefde doelstellingen. De wetgever heeft gekozen voor vergelijkbare strafsancties als bij andere misdrijven tegen een zwakke persoon. De omstandigheid dat de straf zwaarder kan zijn indien aan één van de verzwarende omstandigheden is voldaan, leidt niet tot een ander besluit.

Bovendien kan het enkele lidmaatschap van een religieuze minderheid niet worden gelijkgesteld met een zwakheid en is het misdrijf slechts gepleegd voor zover het misbruik tot gevolg heeft dat ernstig afbreuk wordt gedaan aan de fysieke of geestelijke integriteit van het slachtoffer of aan diens vermogen. Het plegen van een dergelijk misdrijf wordt ten slotte niet bestraft door de ontbinding van de religieuze gemeenschap binnen welke dat misdrijf zou zijn gepleegd (vgl. EHRM, 10 juni 2010, *Jehovah's Witnesses of Moscow en anderen t. Rusland*, §§ 141 en 159).

B.20. De middelen aangaande de schending van de vrijheid van godsdienst zijn niet gegrond.

B.21.1. Als derde middel wordt, door de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461, tevens een schending van de vrijheid van meningsuiting aangevoerd, omdat de bestreden artikelen een « *chilling effect* » zouden hebben.

B.21.2. Zoals in B.19.4.1 is opgemerkt, omvat de vrijheid van godsdienst onder meer de vrijheid om hetzij alleen, hetzij met anderen, zijn godsdienst of overtuiging tot uiting te brengen. Aangezien de door de verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 in het derde middel geformuleerde grieven niet verschillen van die welke zijn aangevoerd in het middel dat is afgeleid uit de schending van de godsdienstvrijheid, waarnaar de verzoekende partijen overigens verwijzen, is het middel niet gegrond om de redenen die zijn uiteengezet in B.19.1 tot B.19.10.4.

B.22. Het middel aangaande de schending van de vrijheid van meningsuiting is niet gegrond.

Wat het recht op eerbiediging van het privéleven betreft

B.23. Het vierde middel in de zaak nr. 5459 is afgeleid uit de schending van artikel 22 van de Grondwet. In de zaken nrs. 5460 en 5461 zijn de middelen afgeleid uit de schending van die grondwetsbepaling in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (zevende middel).

De verzoekende partijen in de zaak nr. 5459 merken op dat artikel 22 van de Grondwet aan de bevoegde regelgever uitdrukkelijk de opdracht geeft om positieve maatregelen te nemen om de bescherming van het recht op eerbiediging van het privéleven te waarborgen. In de bestreden wet zou evenwel helemaal geen rekening worden gehouden met die opdracht, terwijl de wetgever de verplichting heeft de mogelijkheid van de burger om een deel van zijn vermogen weg te schenken te beschermen. De bestreden wet, daarentegen, zou het recht om een deel van het vermogen weg te schenken onderwerpen aan een inmenging van overheidswege dat niet aan vaste criteria kan worden getoetst, zodat de burger niet kan bepalen wanneer en om welke omstandigheden zijn recht op zelfbeschikking zal worden beperkt.

De verzoekende partijen in de zaken nrs. 5460 en 5461 voeren aan dat het bestreden artikel 36 op ernstige wijze inbreuk zou maken op diverse aspecten van het privéleven, aangezien het rechtstreeks en onrechtstreeks afbreuk zou doen aan het recht van eenieder om gebruik te maken van zijn inkomen en zijn vermogen, zich op een zekere wijze te verzorgen en om levenskeuzes te maken, zelfs wanneer die keuzes niet bij iedereen in de smaak zouden vallen.

B.24.1. Artikel 22 van de Grondwet bepaalt :

« Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht ».

B.24.2. Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

B.25.1. Het recht op eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven, zoals het door de voormelde bepalingen wordt gewaarborgd, heeft als essentieel doel de personen te beschermen tegen inmengingen in hun privéleven en hun gezinsleven. Het voorstel dat is voorafgegaan aan de aanneming van artikel 22 van de Grondwet beklemtoonde « de bescherming van de persoon, de erkenning van zijn identiteit en de belangrijkheid van zijn ontplooiing en die van zijn gezin » en het onderstreepte de noodzaak om het privéleven en het gezinsleven te beschermen tegen « inmenging, onder meer als gevolg van de onafgebroken ontwikkeling van de informatietechnieken, wanneer maatregelen van opsporing, onderzoek en controle door de overheid en particuliere instellingen worden uitgevoerd bij het uitoefenen van hun functie of hun activiteit » (*Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1991-1992, nr. 100-4/2°, p. 3).

B.25.2. De rechten die bij artikel 22 van de Grondwet en bij artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens worden gewaarborgd, zijn niet absoluut. Aldus, hoewel artikel 22 van de Grondwet aan eenieder het recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven toekent, voegt die bepaling immers daaraan onmiddellijk toe : « behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald ».

De voormelde bepalingen vereisen dat in elke overheidsinmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven wordt voorzien door een voldoende precieze wettelijke bepaling, dat zij beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en evenredig is met de nagestreefde wettige doelstelling.

B.25.3.1. Met betrekking tot de nauwkeurigheid van de wet, is in B.15.1 tot B.15.5 vastgesteld dat de daarin gebruikte woorden voldoende duidelijk zijn om iedereen toe te laten op het ogenblik dat een gedrag wordt aangenomen, te weten of dat gedrag valt onder het toepassingsgebied van de wet en bijgevolg strafrechtelijk kan worden bestraft.

B.25.3.2. Uit B.19.4.1 tot B.19.6 blijkt dat het bestreden artikel 36 beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte.

B.25.3.3. Ten slotte, wat betreft de mogelijke gevolgen van het bestreden artikel 36 voor het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven van de personen die hun keuze- en handelingsvrijheid beperkt zouden zien, onderscheidt de grief zich niet van die in verband met de eerbiediging van de vrijheid van eredienst, zodat hierop niet anders moet worden geantwoord. Uit B.19.8.1.1 tot B.19.8.1.3 blijkt dat het bestreden artikel 36 evenredig is met de nagestreefde doelstelling.

B.26. Het middel is niet gegrond.

Wat de vrijheid van vereniging betreft

B.27. Het vijfde middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 is afgeleid uit de schending van artikel 27 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 11 en 53 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Volgens de verzoekende partijen raakt het bestreden artikel 36 van de wet van 26 november 2011 rechtstreeks de vrijheid van vereniging, aangezien het feit van deelneming aan de bedrijvigheden van een vereniging een misbruik zou kunnen uitmaken.

B.28.1. Artikel 27 van de Grondwet bepaalt :

« De Belgen hebben het recht van vereniging; dit recht kan niet aan enige preventieve maatregel worden onderworpen ».

B.28.2. Artikel 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht om vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.

2. De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel verbiedt niet, dat wettige beperkingen worden aangebracht in de uitoefening van deze rechten door leden van de gewapende macht, van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat ».

B.28.3. Artikel 53 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Geen bepaling van dit Verdrag zal worden uitgelegd als beperkingen op te leggen of inbreuk te maken op de Rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, welke verzekerd kunnen worden ingevolge de wetten van enige Hoge Verdragsluitende Partij of ingevolge enig ander Verdrag waarbij de Hoge Verdragsluitende Partij partij is ».

B.29.1.1. De bestreden artikelen voeren, enerzijds, een nieuwe specifieke strafbaarstelling in voor het misbruik van zwakke personen, en, anderzijds, een vorderingsrecht voor bepaalde verenigingen om in rechte op te treden. In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen aanvoeren, hebben de bestreden bepalingen dus noch tot doel, noch tot gevolg de vrijheid van vereniging van personen te reglementeren.

B.29.1.2. Wat de specifieke strafbaarstelling betreft, is het deelnemen aan de activiteiten van een vereniging op zich niet strafbaar. Dit wordt uitdrukkelijk bevestigd in de parlementaire voorbereiding :

« Het is hoegenaamd niet de bedoeling van de indieners te raken aan de in de Grondwet verankerde vrijheden van eredienst en van vereniging. Wel zijn zij de mening toegedaan dat streng moet worden opgetreden tegen misbruik van mensen in een verzwakte positie, zeker wanneer de manipulatie van die mensen nog werd versterkt door de druk van een groep mensen die zich bundelen rond een ideaal of een gemeenschappelijke visie op spiritualiteit » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0080/007, pp. 24-25).

Bovendien is de strafbaarstelling vervat in artikel 442^{quater}, § 1, van het Strafwetboek niet afhankelijk van enig lidmaatschap van een vereniging en derhalve niet verbonden aan de vrijheid van vereniging. Dit wordt eveneens uitdrukkelijk bevestigd in de parlementaire voorbereiding :

« De tekst beoogt niet de sektarische organisaties in de eigenlijke zin van het woord, maar strekt ertoe de ontsporingen in verband met bepaalde sektarische praktijken te bestraffen, ongeacht of die uitgaan van een groep, dan wel het werk zijn van een bepaalde persoon (bijvoorbeeld de praktijken van iemand die zich voor psychotherapeut uitgeeft) » (*ibid.*, pp. 60-61).

De verzwarende omstandigheid bedoeld in artikel 442^{quater}, § 2, 4°, van het Strafwetboek kan weliswaar worden beschouwd als een inmenging in de vrijheid van vereniging, maar die inmenging is in elk geval redelijkerwijze verantwoord om de in B.11.3 uiteengezette redenen.

B.29.1.3. Wat het vorderingsrecht van bepaalde verenigingen betreft, blijkt dat het bestreden artikel 43 geen vorderingsrecht verleent om zogenaamde sekten te vervolgen op vraag van oud-leden. Een vordering kan pas worden ingesteld mits instemming van het slachtoffer, hetgeen betekent dat het slachtoffer een persoon moet zijn die zich in een toestand van zwakte bevindt die zijn oordeelsvermogen ernstig verstoort, en die meent het voorwerp van een bedrieglijk misbruik door een andere persoon te hebben uitgemaakt. Het enkele feit dat een oud-lid van een zogenaamde sekte ontevreden is, is niet voldoende om aan een bepaalde vereniging een vorderingsrecht te verlenen.

B.29.2. Het middel is niet gegrond.

Wat de persoonlijke vrijheid betreft

B.30. Het zesde middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 is afgeleid uit een schending van artikel 12, eerste lid, van de Grondwet. Volgens de verzoekende partijen vormt artikel 36 van de bestreden wet een ernstige inbreuk op de vrijheid van de persoon. Enerzijds, zouden de handelingen van bepaalde personen die, zelfs tegen wil en dank, in een zwakke positie worden geacht, die derden zouden hebben misbruikt, in twijfel kunnen worden getrokken.

Teneinde hun handelingen te kunnen handhaven, zouden zij dan een geding moeten instellen. Het is in werkelijkheid het vrijheidsbeginsel zelf dat in het geding wordt gebracht, aangezien bepaalde personen onbekwaam zouden worden geacht dat recht uit te oefenen. Anderzijds, zou de bestreden wet ook de mogelijkheid openen voor bepaalde personen om niet de gevolgen te dragen van hun keuzes die vrij worden gemaakt. Door het ingevoerde effect van zelfcensuur en door de straffen waarin de bestreden wet voorziet, zou de wet de diversiteit inzake keuze aanzienlijk beperken, in het bijzonder op religieus en spiritueel vlak, wat de daadwerkelijke uitoefening van de individuele vrijheid zeer kwetsbaar maakt.

B.31. Artikel 12, eerste lid, van de Grondwet waarborgt de vrijheid van de persoon. Die vrijheid is evenwel niet absoluut.

Zij sluit niet uit dat de wetgever kan optreden teneinde bepaalde personen in een toestand van zwakheid te beschermen tegen de bedrieglijke praktijken waaraan hun toestand hen blootstelt. Zij belet evenmin dat de wetgever de daders van dergelijke bedrieglijke gedragingen strafbaar stelt.

Voor het overige beperkt de bestreden bepaling de individuele vrijheid van de slachtoffers van een misbruik van zwakheid niet, maar zij beperkt zich ertoe een dergelijk gedrag strafbaar te stellen ten aanzien van de dader ervan.

B.32. Het middel is niet gegrond.

Wat het eigendomsrecht betreft

B.33. Het achtste middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 is afgeleid uit de schending van artikel 16 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 17 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

De verzoekende partijen zijn van oordeel dat artikel 36 van de wet van 26 november 2011 bepaalde gedragingen strafbaar stelt en met name de gevallen van aantasting van het vermogen. Evenwel bestaan er in het strafrecht reeds verschillende bepalingen die ertoe

strekken beslag te kunnen leggen op inkomsten uit onwettige activiteiten, zodat een dergelijke inmenging niet noodzakelijk zou zijn. De Belgische Staat zou zich, te dezen, niet kunnen beroepen op het algemeen belang, omdat de bestreden wet het particulier belang beoogt te beschermen van iedereen die zich benadeeld voelt. Ook zou het een inbreuk op het eigendomsrecht van de begunstigde van de fondsen zijn, aangezien hem fondsen worden ontzegd die hem toekomen en die hem, ondanks de instemming van de persoon die ze hem heeft toegekend, zouden kunnen worden ontnomen.

B.34.1. Artikel 16 van de Grondwet bepaalt :

« Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling ».

B.34.2. Artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Alle natuurlijke of rechtspersonen hebben recht op het ongestoord genot van hun eigendom. Niemand zal van zijn eigendom worden beroofd behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht.

De voorgaande bepalingen zullen echter op geen enkele wijze het recht aantasten dat een Staat heeft om die wetten toe te passen welke hij noodzakelijk oordeelt om toezicht uit te oefenen op het gebruik van eigendom in overeenstemming met het algemeen belang of om de betaling van belastingen of andere heffingen en boeten te verzekeren ».

B.34.3. Aangezien de verzoekende partijen geen aanknopingspunt van hun situatie met de tenuitvoerlegging van het recht van de Unie aantonen, is het middel niet ontvankelijk in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Wanneer een internationaalrechtelijke bepaling zoals artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens een draagwijdte heeft die analoog is met die van artikel 16 van de Grondwet, vormen de erin vervatte waarborgen een onlosmakelijk geheel met diegene die zijn ingeschreven in die grondwetsbepaling, zodat het Hof, bij zijn toetsing van de bestreden bepalingen, ermee rekening houdt.

B.35.1. Het middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 gaat ervan uit dat wanneer het misdrijf van artikel 442^{quater} van het Strafwetboek is gepleegd waardoor de zwakke persoon in zijn vermogen is geraakt, een bijzondere verbeurdverklaring kan worden uitgesproken door de rechter. Artikel 42, 3°, van het Strafwetboek bepaalt immers dat een bijzondere verbeurdverklaring kan worden toegepast op de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, op de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en op de inkomsten uit de belegde voordelen.

B.35.2. De bestreden bepaling strekt er precies toe het eigendomsrecht van de in die bepaling bedoelde personen die zich in een welbepaalde toestand van zwakheid bevinden, te beschermen. In zoverre die bepaling, in samenhang gelezen met artikel 42, 3°, van het Strafwetboek, kan leiden tot een verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen die uit het misdrijf zijn verkregen door de personen die bedrieglijk misbruik hebben gemaakt van die zwakheid teneinde hen ertoe te brengen een handeling te verrichten waarbij hun vermogen ernstig wordt aangetast, of van de vermogensvoordelen die door andere begunstigen uit het misdrijf zijn verkregen, dient te worden vastgesteld dat hun eigendomsrecht niet is geschonden. De vermogensvoordelen die voortvloeien uit een misdrijf zijn immers niet op rechtmatige wijze verkregen.

B.36. Het middel is niet gegrond.

Wat het beginsel van de subsidiariteit van het strafrecht betreft

B.37. Het laatste middel in de zaken nrs. 5460 en 5461 is afgeleid uit de schending van het beginsel van de subsidiariteit van het strafrecht, zoals het zou voortvloeien uit artikel 12 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 7, 8, 9, 11 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 9 en 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met de artikelen 6 en 49 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, doordat de bestreden wet, door de erbij ingevoerde strafrechtelijke bestraffing en door de gevangenisstraf waarin ze voorziet, zonder voorafgaand onderzoek van een niet-strafrechtelijke alternatieve maatregel en zonder adequate verantwoording, van nature en per definitie afbreuk zou doen aan het beginsel van de subsidiariteit van het strafrecht en aan de vrijheid van de persoon.

B.38.1. Artikel 9 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bepaalt :

« 1. Een ieder heeft recht op vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige arrestatie of gevangenhouding. Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve op wettige gronden en op wettige wijze.

2. Iedere gearresteerde dient bij zijn arrestatie op de hoogte te worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en dient onverwijld op de hoogte te worden gebracht van de beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht.

3. Een ieder die op beschuldiging van het begaan van een strafbaar feit wordt gearresteerd of gevangen gehouden dient onverwijld voor de rechter te worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard rechterlijke macht uit te oefenen en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of op vrije voeten te worden gesteld. Het mag geen regel zijn dat personen die op hun berechting wachten in voorarrest worden gehouden, doch hun invrijheidstelling kan afhankelijk worden gesteld van de garanties in een later stadium van de rechtsgang voor de rechtbank te verschijnen voor hun berechting en, zo daartoe aanleiding bestaat, voor de tenuitvoerlegging van het vonnis.

4. Een ieder die door arrestatie of gevangenhouding van zijn vrijheid is beroofd, heeft het recht voorziening te vragen bij de rechter, opdat die rechter binnen korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidstelling beveelt, indien zijn gevangenhouding onrechtmatig is.

5. Een ieder die het slachtoffer is geweest van een onwettige arrestatie of gevangenhouding heeft recht op schadeloosstelling ».

B.38.2. Artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bepaalt :

« 1. Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin, mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. Indien, na het begaan van het strafbare feit de wet mocht voorzien in de oplegging van een lichtere straf, dient de overtreder daarvan te profiteren.

2. Geen enkele bepaling van dit artikel staat in de weg aan het vonnis en de straf van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten, hetwelk ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde, van strafrechtelijke aard was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen die door de volkerengemeenschap worden erkend ».

B.38.3. Zoals aangegeven in B.34.3 tonen de verzoekende partijen geen aanknopingspunt van hun situatie met de tenuitvoerlegging van het recht van de Europese Unie aan, zodat het middel niet ontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

B.39. In zoverre het middel verwijst naar het « beginsel van de subsidiariteit van het strafrecht » en het is afgeleid uit de schending, door de bestreden wet, van de individuele vrijheid zoals die verankerd is in de bepalingen die in het middel worden beoogd, houdt het in dat de noodzakelijkheid en de evenredigheid van de invoering, door de wetgever, van een sanctie van strafrechtelijke aard worden onderzocht.

Die grief is reeds beantwoord naar aanleiding van het onderzoek van het middel dat is afgeleid uit de schending van artikel 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van mens. Het in aanmerking nemen van andere verdragsbepalingen leidt niet tot een ander antwoord.

B.40. Om de motieven uiteengezet in B.19 is het middel niet gegrond.

Om die redenen,

het Hof

verwerpt de beroepen, onder het in B.15.3 vermelde voorbehoud van interpretatie.

Aldus uitgesproken in het Nederlands, het Frans en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op de openbare terechtzitting van 7 november 2013.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Bossuyt